

Oskar Pietrewicz

AMERYKAŃSKI ZWROT W KIERUNKU AZJI I PACYFIKU: PROBLEMY I WYZWANIA

WPROWADZENIE

Azja i Pacyfik jest regionem, który u progu XXI w. odgrywa coraz istotniejszą rolę w stosunkach międzynarodowych, co nie powinno dziwić jeśli spojrzeć się na jego potencjał na wielu płaszczyznach¹. O rosnącym znaczeniu tego regionu USA zdały sobie sprawę w latach 80. XX w., ale dopiero w następnej dekadzie, w wyniku głębokich zmian geopolitycznych, amerykańskie władze zaczęły coraz wyraźniej podkreślać kluczowe znaczenie Azji i Pacyfiku dla USA. Świadomość rozpoczęcia Wieku Pacyfiku jest jeszcze bardziej widoczna szczególnie w czasach globalnego kryzysu, którego przezwyciężenie będzie możliwe tylko dzięki aktywnej postawie azjatyckich gospodarek².

W pierwszej kadencji administracja prezydenta Baracka Obamy wykonała wiele gestów świadczących o rosnącym znaczeniu regionu Azji i Pacyfiku w amerykańskiej polityce zagranicznej. Znamiennym potwierdzeniem amerykańskich intencji był opublikowany w listopadzie 2011 r. w „Foreign Policy” artykuł *America’s Pacific Century*, w którym sekretarz stanu Hillary Clinton nakreśliła główne interesy USA w regionie Azji i Pacyfiku, który jest postrzegany jako kluczowy dla amerykańskiego bezpieczeństwa i dobrobytu.

¹ B. Skulska (red.), *Biznes międzynarodowy w regionie Azji i Pacyfiku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009, s. 16; J. Nakonieczna, J. Zajączkowski (red.), *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 9–10; P.M. Cronin et al., *The Emerging Asia Power Web, The Rise of Bilateral Intra-Asian Security Ties*, Center for a New American Security, czerwiec 2013, s. 7, www.cnas.org [dostęp: listopad 2013].

² M. Grabowski, *Wiek Pacyfiku – polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionu Azji i Pacyfiku po roku 1989*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 13.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie głównych motywów, założeń i wymiarów realizowanej polityki zagranicznej USA w regionie Azji i Pacyfiku. Hipotezą pracy jest stwierdzenie, że amerykański zwrot w kierunku azjatycko-pacyficznym jest podyktowany w przeważającej mierze czynnikami gospodarczymi i służy utrzymaniu stosunkowo silnej pozycji USA w regionie w obliczu rosnącej mocarstwowości Chin. Potwierdzeniu hipotezy służy struktura pracy, która została podzielona na pięć części. W pierwszej przywołałem główne przyczyny, które legły u podstaw amerykańskiego zwrotu ku Azji i Pacyfikowi. W drugiej przedstawiłem założenia amerykańskiej polityki wobec omawianego regionu. W trzeciej części zwróciłem uwagę na trzy wymiary analizowanego zagadnienia: militarny, dyplomatyczny i gospodarczy. W czwartej przyjrzałem się roli, jaką odgrywają Chiny w amerykańskiej strategii wobec Azji i Pacyfiku. W piątej części zastanowiłem się nad ciągłością polityki zagranicznej USA w regionie i tym, czy jest on jednoznacznie skazany na rywalizację amerykańsko-chińską. Mimo wątpliwości zasianych w ostatniej części pracy, została ona napisana w duchu paradygmatu realistycznego, który jest tradycyjnym elementem na gruncie wschodnioazjatyckim i wydaje się najlepiej oddawać sposób myślenia decydentów w państwach regionu.

1. PRZYCZYNY STRATEGICZNEGO ZWROTU USA W KIERUNKU AZJI I PACYFIKOWI

Na wstępie należy zaznaczyć, że zainteresowanie USA regionem Azji i Pacyfiku ma długą tradycję historyczną, sięgającą jeszcze XIX w.³ Nie ulega jednak wątpliwości, że w ostatnich latach Amerykanie zaczęli podnosić z nieznaną na tę skalę w XXI w. determinacją potrzebę wykonania strategicznego zwrotu w kierunku azjatycko-pacyficznym. Zdecydowało o tym kilka czynników.

1.1. Rosnące znaczenie gospodarcze Azji i Pacyfiku oraz jego wpływ na przeszłość amerykańskiej gospodarki

Zauważalne od wielu lat trendy gospodarcze jednoznacznie wskazują, że region Azji i Pacyfiku będzie miał coraz większe znaczenie w gospodarce światowej. W ciągu ostatnich 30 lat Azja stała się kluczowym regionem

³ E. Haliżak, *Zmiana układu sił USA-Chiny a transformacja porządku międzynarodowego*, „Żurawia Papers”, zeszyt 7, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005, s. 19–28; E. Haliżak, *Wspólnota Pacyfiku a Wspólnota Wschodnioazjatycka*, „Żurawia Papers”, zeszyt 8, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2006, s. 45–56.

dla międzynarodowego handlu towarami – między 1980 r. a 2010 r. udział tego regionu w światowym eksporcie i imporcie wzrósł niemal dwukrotnie. Rosnące znaczenie Azji w światowym handlu sprawiło, że szlaki handlowe przebiegające przez Ocean Indyjski i Pacyfik stały się kluczowe dla kondycji i stabilności światowej gospodarki. Zgodnie z prognozami międzynarodowych instytucji finansowych Azja i Pacyfik pozostaje najdynamiczniej rozwijającym się regionem świata⁴.

Zdumiewające tempo i skala zmian, jakie zaszły w ostatnich 20 latach, sprawiają, że do 2025 r. Azja i Pacyfik będą najprawdopodobniej miejscem niemal połowy produkcji światowej, a także dynamicznie rozwijających się społeczeństw, silnie zintegrowanych ze światową gospodarką⁵. Gospodarcza rola regionu sprawia, że Amerykanie postrzegają Azję i Pacyfik jako miejsce, które może być podstawą dla pobudzenia i ożywienia ich gospodarki. W 2010 r. amerykański eksport do Azji po raz pierwszy w historii przewyższył eksport do Europy⁶. 28% amerykańskich towarów i 27% amerykańskich usług jest eksportowanych do Azji. Azjatyckie państwa są najszybciej rozwijającymi się rynkami, których popyt ma być istotnym czynnikiem pobudzenia amerykańskiego eksportu⁷. W ostatniej dekadzie amerykańskie inwestycje w Azji i azjatyckie w USA uległy podwojeniu – cztery z dziesięciu najdynamiczniej inwestujących państw w USA pochodzi z Azji (Singapur, Indie, Chiny, Korea Południowa)⁸. Co więcej, azjatyckie państwa są głównymi kredytodawcami

⁴ Co prawda ciągle niestabilna sytuacja na rynkach światowych sprawiła, że w prognozach na lata 2013 i 2014 Bank Światowy obniżył przewidywane wartości dotyczące wzrostu PKB w regionie Azji i Pacyfiku (z 7,8% na 7,1% w 2013 r. i z 7,6% na 7,2% w 2014 r.), to i tak żaden inny region nie wykazuje takiej dynamiki gospodarczej. Główną siłą napędową pozostają Chiny, które zgodnie z prognozami w 2014 r. mają rozwijać się w tempie 7,7%; *Developing East Asia slows, but continues to lead global growth at 7.1% in 2013*, The World Bank, 7 października 2013, www.worldbank.org [dostęp: listopad 2013].

⁵ *Australia in the Asian Century, White Paper*, Department of the Prime Minister and Cabinet, Australian Government, październik 2012, s. 6–7.

⁶ A. Siirila, *U.S. Exports to Asia Surpass those to Europe for first time ever*, Asia Matters for America, 17 maja 2010, www.asiamattersforamerica.org [dostęp: listopad 2013].

⁷ W 2012 r. 32% zakładów pracy produkujących na eksport zależało od eksportu do Azji; *Asia Matters for America/America Matters for Asia*, East-West Center, kwiecień 2013, s. 6, www.asiamattersforamerica.org [dostęp: listopad 2013].

⁸ *Ibidem*, s. 10.

obsługującymi amerykański dług publiczny⁹. Niesamowicie ważny dla stosunków amerykańsko-azjatyckich jest również wzrost relacji międzyludzkich¹⁰.

Znaczenie rosnącej siły gospodarczej Azji i Pacyfiku dla przyszłości amerykańskiej gospodarki sprawia, że w samym społeczeństwie amerykańskim coraz bardziej zauważalne jest przekonanie o konieczności dokonania zwrotu w polityce zagranicznej w stosunku do tego regionu. W raporcie *Transatlantic Trends 2011* po raz pierwszy Amerykańcy ankietowani stwierdzili, że ich interesy narodowe są bardziej związane z Azją niż Europą¹¹.

1.2. Wyzwania dla bezpieczeństwa USA, związane zwłaszcza ze wzrostem potęgi Chin

Poza niespotykaną dynamiką gospodarczą, która stwarza ogromne szanse dla amerykańskiej gospodarki, w regionie Azji i Pacyfiku istnieje wiele zjawisk, które stanowią istotne wyzwanie dla bezpieczeństwa USA. Jednym z trudniejszych problemów, w który bezpośrednio jest zaangażowany Waszyngton, pozostaje sytuacja na Półwyspie Koreańskim i dalsza rozbudowa arsenału rakietowego i nuklearnego Korei Północnej. Do tego dochodzą problemy, takie jak nielegalne połowy, piractwo, terroryzm, przemysł narkotyków i zagrożenie proliferacją broni masowego rażenia. Ponadto Azja i Pacyfik są miejscem występowania wielu nietradycyjnych zagrożeń, takich jak katastrofy naturalne czy zmiany klimatu, które w ocenie admirała Samuela J. Lockleara będą największym problemem regionu w perspektywie długoterminowej¹².

Wydaje się jednak, że największym wyzwaniem dla bezpieczeństwa zarówno regionu, jak i USA, jest rosnąca mocarstwowość Chin, które po trzech dekadach wysokiego wzrostu gospodarczego wykazują coraz poważniejsze

⁹ Szerzej zob. *Major Foreign Holders Of Treasury Securities*, U.S. Treasury Department, www.treasury.gov [dostęp: listopad 2013].

¹⁰ W 2011 r. 64% zagranicznych studentów studiujących w USA pochodziło z Azji – oznacza to wzrost o 50% w porównaniu z 2002 r. Rośnie również zainteresowanie Amerykanów studiami w Azji – w 2011 r. studiowało tam 45 tys. amerykańskich studentów, a więc 16% wszystkich, którzy podjęli studia zagraniczne. Jest to wzrost o niemal 110% w porównaniu z dekadą wcześniej. W 2011 r. USA odwiedziło 8,5 mln turystów z Azji, co oznaczało zyski 41 mld dol. Ponadto 17 mln amerykańskich obywateli (5,6% ogółu) uważa się za Azjatów lub Amerykanów azjatyckiego pochodzenia; *Asia Matters for...*, *op. cit.*, s. 12–23.

¹¹ Szerzej zob. *Transatlantic Trends 2011*, German Marshall Fund, www.gmfus.org [dostęp: listopad 2013].

¹² B. Bender, *Chief of U.S. Pacific forces calls climate biggest worry*, „The Boston Globe”, 19 marca 2013, www.bostonglobe.com [dostęp: listopad 2013].

ambicje polityczne i konsekwentnie modernizują siły zbrojne. Uznaje się, że modernizacja chińskiej armii w połączeniu z coraz mniej skrywanymi aspiracjami mocarstwowymi tego państwa stanowi poważne wyzwanie dla amerykańskiej pozycji w regionie, choćby ze względu na zagrożenie dla wolności żeglugi i możliwości projekcji siły przez amerykańską armię w regionie¹³. Duże znaczenie ma również to, że zauważalna asertywność Chin, zwłaszcza w kwestii sporów terytorialnych na Morzach Południowo- i Wschodniochińskim, wywołuje obawy państw regionu, w tym amerykańskich sojuszników¹⁴. W dłuższej perspektywie równie problematyczny z punktu widzenia Waszyngtonu może okazać się rozwój wydarzeń w Cieśninie Tajwańskiej.

1.3. Zaangażowanie militarne na świecie i cięcia w amerykańskim budżecie obronnym

Po ponad dekadzie zaangażowania w Iraku i Afganistanie amerykańskie władze zdecydowały się na zakończenie długotrwałych i wyczerpujących operacji wojskowych w tych państwach¹⁵. Wycofywanie amerykańskich sił z Afganistanu i Iraku stwarza możliwość przeorientowania preferencji militarnych w inny region świata i przeznaczenia większych środków na Azję i Pacyfik¹⁶. Zakończenie zaangażowania militarnego w Afganistanie i Iraku jest impulsem do odejścia od priorytetowego traktowania sił lądowych na rzecz najmocniejszych stron amerykańskiej armii, a więc sił morskich i powietrznych¹⁷.

Z drugiej strony poważnym problemem amerykańskich władz są kwestie natury wewnętrznej dotyczące trudnej sytuacji finansowej. Konieczność doko-

¹³ R. Weitz, *Obama's Asia Pivot and the Koreas*, „International Journal of Korean Studies”, t. XVII, nr 1, s. 8.

¹⁴ Jest to zwłaszcza istotne w świetle ostatnich deklaracji, że amerykańskie zobowiązania sojusznicze wobec Japonii obejmują sporny obszar Senkaku/Diaoyu; *Remarks With Secretary of Defense Chuck Hagel, Japanese Foreign Minister Fumio Kishida and Japanese Defense Minister Itsunori Onodera*, U.S. Department of State, 3 października 2013, www.state.gov [dostęp: listopad 2013].

¹⁵ *Chicago Summit Declaration*, NATO, 20 maja 2012, www.nato.int [dostęp: listopad 2013].

¹⁶ J.K. Park, *The US Pivot to Asia and Asia's Pivot to the US*, „Asia Pacific Bulletin”, nr 173, 19 lipca 2012, s. 2.

¹⁷ Warto pamiętać, że o ile w 2000 r. budżet obronny przewidywał 54% wydatków na siły morskie i powietrzne, o tyle w 2008 r. zaledwie 41%; S. Cohen, R. Ward, *Asia Pivot: Obama's Ticket out of Middle East?*, „The Diplomat”, 21 sierpnia 2013, thediplomat.com [dostęp: listopad 2013].

niania licznych cięć wydatków nie ominęła również budżetu obronnego, który w latach 2012–2021 ma zostać zredukowany o co najmniej 487 mld dol.¹⁸ Problemy natury finansowej sprawiły, że pojawiły się realne obawy związane z utrzymaniem silnej militarnej obecności USA w regionie Azji i Pacyfiku, zwłaszcza związane z niepodważalną na chwilę obecną amerykańską dominacją na morzach. W obliczu powyższych problemów Waszyngton stoi przed trudnym zadaniem pogodzenia ograniczonych możliwości finansowych z rosnącymi wymogami obecności wojskowej w regionie Azji i Pacyfiku¹⁹.

2. ZAŁOŻENIA AMERYKAŃSKIEGO UKIERUNKOWANIA NA AZJĘ I PACYFIK

Wymienione wyżej przesłanki sprawiły, że od początku funkcjonowania administracji Baracka Obamy jej członkowie wyrażali duże zainteresowanie regionem Azji i Pacyfiku. Ich zdaniem USA doszły do momentu, w którym potrzebują zrównoważenia swojej polityki zagranicznej przez zwiększenie zaangażowania w tym regionie²⁰. Wyraźny wzrost zainteresowania tematyką azjatycką i polityczna zgoda co do konieczności zintensyfikowania działań w tym regionie świata sprawiły, że zaczęły się pojawiać hasła „powrotu do Azji”, co było uzasadnione ze względu na różnice między republikańską a demokratyczną polityką wobec tego regionu²¹. Z drugiej strony niektórzy

¹⁸ W przypadku dalszych problemów budżetowych możliwe jest, że w ramach tzw. sekwestracji cięcia w budżecie obronnym USA mogą wynieść w perspektywie 10 lat łącznie 500 mld dol.; Panetta: *Congress 'On The Clock' to Avert Sequestration*, U.S. Department of Defense, 25 października 2012 r., www.defense.gov [dostęp: listopad 2013]; A.H. Cordesman, *US Defense Budget Cuts and the FY2014 Budget Submission*, Center for Strategic & International Studies, 29 kwietnia 2013, csis.org [dostęp: listopad 2013].

¹⁹ Szczegóły dotyczące budżetu obronnego na rok 2014 zob. *Defense Budget Priorities and Choices Fiscal Year 2014*, U.S. Department of Defense, kwiecień 2013, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013]. Trzeba mieć na uwadze, że cięcia w budżecie obronnym mają w najmniejszym stopniu dotknąć priorytetowe w kontekście obecności w Azji i Pacyfiku siły morskie i powietrzne; E. Bumiller, *Words and Deeds Show Focus of the American Military on Asia*, „The New York Times”, 10 listopada 2012, www.nytimes.com [dostęp: listopad 2013].

²⁰ *Press Briefing Previewing the President's Trip to Hawaii, Australia and Indonesia, 11/9/2011*, The White House, 9 listopada 2011, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].

²¹ S. Tay, R. Ho, *If Republicans ran US-Asia Relations*, „The Nation”, 21 stycznia 2012, www.nationmultimedia.com [dostęp: listopad 2013].

podkreślali, że ów „powrót” był określeniem niefortunnym, gdyż Amerykanie nigdy nie opuścili tego regionu²².

Należy pamiętać o słowach Winstona Lorda, byłego asystenta sekretarza stanu ds. Azji i Pacyfiku, który już w 1993 r. podkreślał, że żaden inny region na świecie nie jest i nie będzie w XXI w. ważniejszy dla USA niż Azja i Pacyfik²³. Nie ulega wątpliwości, że administracja Obamy od początku nie ukrywała, że region ten zajmuje wyjątkowe miejsce w jej strategii²⁴. Nie zmienia to faktu, że polityka obecnych amerykańskich władz w wielu kwestiach stanowi kontynuację działań podejmowanych przez poprzednie administracje George’a Busha, Billa Clintona i George’a W. Busha²⁵. Odkąd jednak w 2009 r. władzę przejęła ekipa Baracka Obamy, USA zaczęły podkreślać potrzebę bardziej zintegrowanego i kompleksowego podejścia do regionu. Zapowiedzią przewartościowania priorytetów polityki zagranicznej USA była publikacja *National Security Strategy* z 2010 r., w której wyraźnie zaakcentowano rosnące znaczenie Azji z punktu widzenia rozwoju gospodarczego USA i roli w globalnym układzie sił. Ponadto podkreślając kluczowe znaczenie porozumień z azjatyckimi sojusznikami, zapowiedziano nie tylko potrzebę utrzymania, ale także rozszerzenia współpracy obronnej i obecności amerykańskich sił zbrojnych w Azji i Pacyfiku²⁶.

2.1. America’s Pacific Century

Wydarzeniem, które zintensyfikowało dyskusję nad amerykańską polityką w regionie Azji i Pacyfiku, była publikacja artykułu Hillary Clinton zatytułowanego *America’s Pacific Century* w „Foreign Policy” w listopadzie 2011 r. Amerykańska sekretarz stanu precyzyjnie opisała motywy, cele i założenia

²² K. Campbell, B. Andrews, *Explaining the US ‘Pivot’ to Asia*, Chatham House, sierpień 2013, s. 2, www.chathamhouse.org [dostęp: listopad 2013].

²³ W. Lord, *A New Pacific Community: Ten Goals for American Policy*, „Foreign Policy Bulletin”, t. 3, nr 6, maj 1993, s. 49–53.

²⁴ M. Manyin et. al., *Pivot to the Pacific? The Obama Administration’s “Rebalancing” Toward Asia*, CRS Report for Congress, R42448, 28 marca 2012, s. 10, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

²⁵ Pomimo wpływu czasu fundamentalne interesy USA wobec Azji i Pacyfiku, takie jak pokój i stabilność regionu, gwarancja wolności żeglugi i handlu, promocja demokracji i praw człowieka, pozostają niezienne. Cele i założenia kolejnych administracji wobec Azji i Pacyfiku zob. M. Grabowski, *Wiek Pacyfiku...*, op. cit., s. 98–107.

²⁶ *National Security Strategy*, The White House, maj 2010, s. 42, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].

strategii USA względem regionu, które zawarła w sześciu priorytetowych filarach²⁷:

- 1) zaangażowanie w regionalne instytucje wielostronne,
- 2) rozwój handlu i inwestycji,
- 3) promowanie demokracji i praw człowieka,
- 4) pogłębienie relacji z tzw. wschodzącymi mocarstwami (ang. *emerging powers*),
- 5) stworzenie szeroko zakrojonej obecności militarnej,
- 6) wzmocnienie bilateralnych sojuszy militarnych.

Co ciekawe, mimo że w samym tekście słowo *pivot* zostało wymienione zaledwie trzykrotnie, to szybko stało się najczęściej komentowanym terminem dotyczącym amerykańskiej polityki w regionie Azji i Pacyfiku²⁸. Publikacja artykułu okazała się załącznikiem kolejnych działań podejmowanych przez amerykańską dyplomację od jesieni 2011 r., z których najważniejsza była azjatycka podróż prezydenta Baracka Obamy, który podczas pobytu w Australii w listopadzie 2011 r. *expressis verbis* zapowiedział strategiczny zwrot w kierunku Azji i Pacyfiku, dodatkowo nazywając siebie „pierwszym pacyficznym prezydentem USA”²⁹.

2.2. Strategiczne wytyczne dla obronności 2012

Ważnym dokumentem, który stanowił potwierdzenie wcześniejszych deklaracji politycznych, były opublikowane w styczniu 2012 r. strategiczne wytyczne obronności (ang. *Defense Strategic Guidance*) zatytułowane *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*³⁰. W dokumencie zaznaczono, że istotnymi przesłankami opracowania wytycznych były zarówno cięcia w budżecie obronnym, jak i wzrost znaczenia Azji i Pacyfiku oraz Bliskiego Wschodu³¹.

Wydźwięk dokumentu oraz akcentowane w nim postulaty jednoznacznie wskazują, że dla zachowania globalnego przywództwa USA będą musiały zrów-

²⁷ H. Clinton, *America's Pacific Century*, „Foreign Policy”, 10 listopada 2011, www.foreignpolicy.com [dostęp: listopad 2013].

²⁸ J.K. Park, *The US Pivot...*, *op. cit.*, s. 1.

²⁹ *Remarks by President Obama to the Australian Parliament*, The White House, 17 listopada 2011, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].

³⁰ *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, U.S. Department of Defense, styczeń 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

³¹ A. Juszczak, *Strategiczne wytyczne w sprawie obronności USA*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 21 (I), 2012, s. 143.

noważyc swoją strategię przez wzrost zaangażowania w regionie Azji i Pacyfiku³². Przekonanie o kluczowym znaczeniu tego regionu wynika z tego, że:

„amerykańskie interesy gospodarcze i bezpieczeństwa są nierozdzielnie związane z sytuacją na obszarze od Zachodniego Pacyfiku, przez Azję Wschodnią, po Ocean Indyjski i Azję Południową”³³.

W dokumencie stwierdzono, że podstawowym elementem zwrócenia się w kierunku Azji i Pacyfiku będzie wzmocnienie własnej obecności wojskowej i dalsza realizacja istniejących zobowiązań sojuszniczych, które uznano za podstawę utrzymania bezpieczeństwa regionu³⁴. Ponadto zadeklarowano wolę rozwijania zdolności obronnych sojuszników i współpracę z pozostałymi państwami regionu³⁵.

Istotne miejsce w wytycznych zajęły Chiny, których rosnąca mocarstwość będzie w perspektywie długoterminowej wielowymiarowo oddziaływać na amerykańską gospodarkę i bezpieczeństwo³⁶. Zwrócono uwagę, że relacje Waszyngtonu z Pekinem będą miały decydujący wpływ na pokój i stabilność Azji Wschodniej. Równocześnie zauważono, że dla uniknięcia nieporozumień i napięć w regionie rozwojowi chińskiej armii powinna towarzyszyć większa transparentność i jasność strategicznych zamiarów³⁷. Ponadto zaznaczono, że modernizacja chińskich sił zbrojnych stanowi wyzwanie dla amerykańskich zdolności projekcji siły w regionie³⁸.

Pomimo wielokrotnego podkreślania znaczenia Azji i Pacyfiku w nowej strategii, region ten jest tylko jednym z elementów wymienionych w wytycznych. Równie dużo miejsca poświęcono terroryzmowi, który zgodnie z treścią dokumentu nadal stanowi największe zagrożenie dla USA, a także wskazano, że to Europa nadal jest głównym partnerem w utrzymaniu globalnego ładu gospodarczego i bezpieczeństwa³⁹. Ponadto wśród strategicznie istotnych regionów dla bezpieczeństwa USA wymieniono obok Azji i Pacyfiku również Bliski Wschód⁴⁰. Warto mieć również na uwadze, że w komentarzach po

³² *Sustaining U.S. Global...*, *op. cit.*, s. 2.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, s. 2–3.

³⁵ Wymieniono m.in. potrzebę długoterminowego partnerstwa z Indiami; *ibidem*, s. 1–2.

³⁶ *Ibidem*, s. 2.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ W tym kontekście poza Chinami w dokumencie wymieniono również Iran; *ibidem*, s. 4.

³⁹ M.A. Piotrowski, B. Wiśniewski, *Strategiczne wytyczne w zakresie obronności Stanów Zjednoczonych: założenia, kontekst, implikacje*, „Biuletyn PISM”, nr 8 (873), 26 stycznia 2012, www.pism.pl [dostęp: listopad 2013].

⁴⁰ M.D. Swaine, *Chinese Leadership and Elite Responses to the U.S. Pacific Pivot*, „China Leadership Monitor”, nr 38, s. 4.

publikacji wytycznych wysocy przedstawiciele administracji Obamy podkreślali, że pomimo zauważalnego wzrostu zainteresowania sytuacją w Azji, USA, jako „jedyne globalne mocarstwa o globalnych interesach”, nie zamierzają ograniczać się do jednego regionu⁴¹.

Nie ulega jednak wątpliwości, że strategiczny zwrot w kierunku Azji i Pacyfiku jest świadomie i konsekwentnie realizowaną polityką, co jest regularnie podkreślane przez przedstawicieli administracji Obamy. Należy przy tym odnotować, że na przestrzeni miesięcy zaszły pewne zmiany w amerykańskiej retoryce. Po miesiącach używania określenia *pivot* Amerykanie zdali sobie sprawę, że nie jest ono adekwatne i wywołuje zbyt dużo negatywnych skojarzeń, włącznie z podgrzewaniem rywalizacji amerykańsko-chińskiej⁴². Dlatego też od połowy 2012 r., a dokładniej czerwcowej wizyty sekretarza obrony Leona Panetty w Singapurze, amerykańska strategia wobec Azji i Pacyfiku jest określana mianem *rebalance*. Owo „równoważenie” w ocenie ekspertów lepiej oddaje cele amerykańskiej polityki, a zwłaszcza działań podejmowanych w kwestiach militarnych⁴³.

Niezależnie od zmiany retoryki administracja Obamy od kilku lat podejmuje wobec regionu Azji i Pacyfiku wiele kroków na rzecz pogłębienia amerykańskiego zaangażowania w obszarach gospodarki, dyplomacji i wojska. Wyraźnym sygnałem kontynuowania tej strategii i wskazaniem jej podstawowych filarów było przemówienie doradcy ds. bezpieczeństwa Toma Donilla z marca 2013 r.⁴⁴ Podsumowując to wystąpienie, a także wcześniejsze deklaracje czołowych amerykańskich polityków, można powiedzieć, że złożona i wielokierunkowa strategia USA wobec Azji i Pacyfiku opiera się na takich filarach, jak⁴⁵:

- wzmacnianie relacji z tradycyjnymi sojusznikami,
- zwrócenie większej uwagi na rosnące znaczenie Azji Południowo-Wschodniej i Oceanu Indyjskiego,
- budowa głębszych więzi z tzw. wschodzącymi mocarstwami,

⁴¹ *Defense Strategic Guidance Media Roundtable at the Pentagon*, U.S. Department of Defense, 5 stycznia 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

⁴² R.A. Cossa, B. Glosserman, *Return to Asia: It's Not (All) About China*, „PacNet”, nr 7, 30 stycznia 2012.

⁴³ R. Weitz, *Pivot Out, Rebalance In*, „The Diplomat”, 3 maja 2012, thediplomat.com [dostęp: listopad 2013].

⁴⁴ *Remarks By Tom Donilon, National Security Advisor to the President: „The United States and the Asia-Pacific in 2013”*, The White House, 11 marca 2013, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].

⁴⁵ P.M. Cronin et al., *The Emerging...*, *op. cit.*, s. 8.

- budowa stabilnych i konstruktywnych relacji z Chinami,
- zaangażowanie w wielostronne instytucje regionalne,
- zróżnicowanie amerykańskiej obecności militarnej w regionie,
- zwiększenie handlu i powiązań gospodarczych oraz współtworzenie regionalnej architektury gospodarczej,
- promocja demokracji i praw człowieka.

3. WYMIARY AMERYKAŃSKIEGO ZAANGAŻOWANIA W REGIONIE AZJI I PACYFIKU

3.1. Wymiar militarny

Najczęściej podnoszonym elementem nowej azjatyckiej strategii USA jest jej wymiar militarny. Zwiększenie amerykańskiego zaangażowania wojskowego w Azji i Pacyfiku jest zasadniczym założeniem nowej amerykańskiej strategii wobec tego regionu. Nie powinno to dziwić, tym bardziej jeśli zauważy się, że w oficjalnych stanowiskach przedstawiciele Departamentu Obrony i Departamentu Stanu otwarcie przyznają, że siły zbrojne nadal są podstawowym narzędziem realizacji amerykańskiej polityki zagranicznej⁴⁶.

W odpowiedzi na wątpliwości co do zaangażowania militarnego, jakie pojawiły się w związku z zapowiedziami cięć w budżecie obronnym, administracja Obamy wyraźnie zastrzegła, że zapowiadane oszczędności nie odbiją się negatywnie na obecności militarnej w Azji i Pacyfiku, która ma być nie tyle utrzymana, co wręcz wzmocniona⁴⁷. W oficjalnych dokumentach podkreśla się, że celem jest doprowadzenie do sytuacji, w której postawa militarna USA w regionie będzie „geograficznie rozproszona, operacyjnie wytrzymała i politycznie zrównoważona”. Oznacza to, że w obrębie regionu Amerykanie będą dążyć do szerszej dystrybucji sił zbrojnych⁴⁸. Nie chcąc być ograniczonym w znacznej mierze wyłącznie do stałej obecności wojsk w Korei Południowej i Japonii, Waszyngton uznał za konieczne rozwinięcie współpracy wojskowej

⁴⁶ H. Clinton, *21st Century Defense Priorities*, U.S. Department of State, 5 stycznia 2012, www.state.gov [dostęp: listopad 2013].

⁴⁷ W. Pincus, *Gauging The Asia-Pacific Region's Defense Levels*, „Washington Post”, 29 listopada 2011, www.washingtonpost.com [dostęp: listopad 2013].

⁴⁸ *DOD Officials Detail Defense Posture in Asia-Pacific*, U.S. Department of Defense, 3 sierpnia 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

z pozostałymi państwami azjatyckimi. Uzupelnieniem silnej flanki w Azji Północno-Wschodniej jest zwrócenie się ku Azji Południowo-Wschodniej⁴⁹.

Reorientacja geograficzna militarnego zaangażowania ma przełożyć się również na rozwijanie zdolności jak najbardziej odpowiednich do sprostania wyzwaniom i zagrożeniom występującym w regionie Azji i Pacyfiku. Ocenia się, że kluczowe będzie rozwijanie zdolności uderzeń dalekiego zasięgu, projekcji siły oraz dalekosiężna logistyka i transport. Z tego względu główny nacisk ma być położony na utrzymanie przewagi w zakresie sił morskich i powietrznych. Co ważne, są to rodzaje sił zbrojnych, które w najmniejszym stopniu mają być objęte cięciami budżetowymi⁵⁰.

O znaczeniu komponentu morskiego świadczyły słowa sekretarza obrony Leona Panetty, który podczas pobytu w Singapurze w czerwcu 2012 r. zapowiedział, że do 2020 r. 60% jednostek amerykańskiej marynarki wojennej zostanie rozmieszczonych na wodach Pacyfiku⁵¹. W przemówieniu w Singapurze Leon Panetta zaznaczył również, że Amerykanie rezygnują z zakładania nowych dużych baz wojskowych, a zamiast tego zamierzają kłaść większy nacisk na współpracę militarną z sojusznikami, głównie w formie wspólnych ćwiczeń i działania na rzecz zwiększenia interoperacyjności i współdziałania na wypadek konfliktów. Wiązać się to będzie z uzyskaniem dostępu do baz wojskowych sojuszników, co ma zwiększyć możliwość prowadzenia w przyszłości elastycznych działań bojowych⁵². Dla realizacji tych działań konieczna jest modernizacja sił zbrojnych pod kątem zwiększenia ich mobilności i możliwości szybkiego reagowania⁵³.

⁴⁹ R. Weitz, *Obama's Asia Pivot...*, *op. cit.*, s. 10; A.B. Carter, *The Rise of Asia and New Geopolitics in the Asia-Pacific Region*, U.S. Department of Defense, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

⁵⁰ M. Manyin et. al., *Pivot to the Pacific...*, *op. cit.*, s. 12.

⁵¹ Zgodnie z planami Pentagonu, na Oceanie Spokojnym na stacjonować większość kluczowych jednostek, a więc lotniskowców, krążowników, niszczycieli, okrętów podwodnych i okrętów walki przybrzeżnej; *Remarks by Secretary Panetta at the Shangri-La Dialogue in Singapore*, U.S. Department of Defense, 2 czerwca 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013]; L. Panetta, *The US Rebalance Towards the Asia-Pacific*, International Institute for Strategic Studies, 2 czerwca 2012, www.iiss.org [dostęp: listopad 2013].

⁵² W odróżnieniu od stałych baz w Japonii i Korei Południowej, w przypadku Azji Południowo-Wschodniej Amerykanom zależy na tymczasowej dyslokacji sił, która zapewni krótkoterminowy dostęp do poszczególnych miejsc pod kątem wspólnych ćwiczeń, szkoleń, wizyt w portach, dialogów obronnych itp.

⁵³ D. Blumenthal et al., *Securing US interests and values in the Asia-Pacific*, American Enterprise Institute, 4 czerwca 2013, www.aei.org [dostęp: listopad 2013].

Przejawem zwrotu na Pacyfik ma być nie tylko zwiększenie liczby jednostek amerykańskiej marynarki wojennej, przebazowanie w rejon azjatycki nowych typów uzbrojenia, ale również poszerzony zakres realizowanych zadań zarówno samodzielnie, jak i we współpracy z sojusznikami w regionie. Z tego względu istotne i podstawowe znaczenie będzie miało zacieśnienie sojuszy z partnerami w regionie⁵⁴. Poza rozwijaniem współpracy z najważniejszymi sojusznikami w regionie, w tym zwłaszcza Japonią i Koreą Południową, USA są zainteresowane pogłębieniem relacji z „południowymi” sojusznikami oraz nawiązaniem bliższej współpracy z innymi państwami regionu. Ponadto Waszyngton popiera zazębiającą się współpracę obronną amerykańskich sojuszników w regionie, którzy biorą udział m.in. w manewrach RIMPAC i Cobra Gold⁵⁵. Poza intensyfikacją współpracy istotnym elementem jest wzmocnienie zdolności militarnych państw azjatyckich, co ma nie tylko zwiększyć ich samodzielność⁵⁶, ale również okazać się korzystne dla amerykańskiego przemysłu zbrojeniowego⁵⁷.

Nie ulega wątpliwości, że sojusze z **Japonią** i Koreą Południową są najważniejszymi filarami amerykańskiej obecności militarnej w regionie. Pomimo problemów związanych z wycofaniem części amerykańskich żołnierzy z Okinawy⁵⁸, relacje w dziedzinie bezpieczeństwa między Japonią a USA są stopniowo zacieśniane⁵⁹, czego dowodem było najważniejsze od 16 lat porozumienie, które podpisano w październiku 2013 r.⁶⁰ Ponadto amerykańskie

⁵⁴ M. Jarocki, *Amerykański „pivot” ku Azji – rola US Navy*, „FAE Policy Paper”, nr 24/2013, s. 2.

⁵⁵ *Training and Exercise Initiatives*, Commander Naval Surface Force, U.S. Pacific Fleet, www.public.navy.mil [dostęp: listopad 2013].

⁵⁶ L. Panetta, *The US Rebalance...*, *op. cit.*

⁵⁷ D. Blumenthal et. al., *Securing...*, *op. cit.*

⁵⁸ W kwietniu 2012 r. stronom udało się porozumieć w sprawie wycofania ok. 9 tysięcy marines, z których 5 tys. ma być przeniesionych na Guam. W marcu 2013 r. dowódca Dowództwa Pacyfiku (PACOM) poinformował Kongres, że przeniesienie żołnierzy na Guam nastąpi do 2020 r., natomiast na Hawaje na 2026 r. Problem ten jest jak najbardziej istotny z punktu widzenia amerykańskiej strategii na Pacyfiku, gdyż już od 2000 r. amerykańscy wojskowi wyraźnie wskazywali na potrzebę rozlokowania większej liczby sił zbrojnych na Guam; S.A. Kan, *Guam: U.S. Defense Deployments*, CRS Report for Congress, RS22570, 27 września 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

⁵⁹ T. Smura, B. Wiśniewski, *Japońsko-amerykańska współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa: test dla sojuszniczej wiarygodności USA?*, „Biuletyn PISM”, nr 47 (1023), 9 maja 2013, www.pism.pl [dostęp: listopad 2013].

⁶⁰ Na mocy porozumienia strony nie tylko zobowiązały się do dalszego wzmocnienia współpracy wojskowej, ale także zapowiedziały odnowienie do końca 2014 r. wytycznych dotyczących współpracy w dziedzinie obronności z 1997 r. USA podkreśliły, że

władze z zadowoleniem przyjęły japońskie zapowiedzi dot. chęci odgrywania bardziej aktywnej roli w utrzymaniu bezpieczeństwa w regionie⁶¹.

W przypadku stosunków z **Koreą Południową** USA również stopniowo rozwijają współpracę w zakresie obronności, w czym pomaga niewątpliwie pogłębienie współpracy w innych obszarach, w tym zawarcie umowy o wolnym handlu i solidarne stanowiska wobec północnokoreańskich prowokacji⁶². Ponadto w październiku 2013 r. przedstawiciele resortów obrony obu państw przyjęli deklarację dotyczącą nowej strategii przeciwko rosnącemu zagrożeniu nuklearnemu ze strony Korei Północnej⁶³. Niezależnie od umacniania relacji bilateralnych Waszyngtonu z Tokio i Seulem niekorzystne z punktu widzenia amerykańskich interesów są antagonizmy w relacjach Japonii z Koreą Południową, co starają się wykorzystać Chiny.

Uznany amerykańskim sojusznikiem w regionie jest także **Australia**, która zarówno w Narodowej Strategii Bezpieczeństwa, jak i w najnowszej edycji Białej Księgi Obronności uznaje sojusz z USA za jeden z kluczowych filarów swojego bezpieczeństwa i podkreśla konieczność utrzymania odpowiedniej

wzmocnienie więzi wojskowych z Japonią jest dowodem przemyślanego wdrażania strategii równoważenia w kierunku Azji i Pacyfiku; *Joint Statement of the Security Consultative Committee, Toward a More Robust Alliance and Greater Shared Responsibilities*, Ministry of Foreign Affairs of Japan, 3 października 2013, www.mofa.go.jp [dostęp: listopad 2013].

⁶¹ W kwestiach technicznych najistotniejsze było potwierdzenie podkreślanej od dłuższego czasu relokacji amerykańskich sił stacjonujących w Japonii do baz na Guam i Mariany Północne (ok. 9 tys. marines) po 2020 r. *Joint Statement of the Security Consultative Committee Toward a More Robust Alliance and Greater Shared Responsibilities*, U.S. Department of Defense, 3 października 2013, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013]; J. Steinhauer, M. Fackler, *U.S. and Japan Agree to Broaden Military Alliance*, „The New York Times”, 3 października 2013, www.nytimes.com [dostęp: listopad 2013].

⁶² Testem wiarygodności sojuszu była zdecydowana postawa USA przy okazji kryzysu na Półwyspie Koreańskim wiosną 2013 r.; *Carter Reaffirms U.S. Commitment to South Korea*, U.S. Department of Defense, 18 marca 2013, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

⁶³ Poza wzmocnieniem nuklearnego parasola USA nad Koreą Południową, Seul i Waszyngton zapowiedziały dokonanie strategicznego przeglądu, który pozwoli ocenić, kiedy Korea Południowa powinna przejąć od USA pełną kontrolę operacyjną na czas wojny. W związku ze stale obecnym zagrożeniem północnokoreańskim pojawiają się wątpliwości, czy proponowany wcześniej termin 2015 r. jest możliwy do zrealizowania; *Joint Communiqué The 45th ROK-U.S. Security Consultative Meeting*, U.S. Department of Defense, 2 października 2013, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

liczby amerykańskich wojsk w regionie⁶⁴. Ponadto Australijczycy wskazują, że amerykański zwrot w kierunku Azji i Pacyfiku⁶⁵ stwarza nowe możliwości współpracy, czego załączkiem była wizyta Obamy w Australii w listopadzie 2011 r. i podpisanie porozumienia o rotacyjnym stacjonowaniu 2500 żołnierzy amerykańskiej piechoty morskiej w bazie Darwin⁶⁶. Ponadto mówi się o możliwości rotacyjnego stacjonowania amerykańskich sił powietrznych na północy Australii⁶⁷. Co istotne, Australia i USA podzielają pogląd, zgodnie z którym rosnące znaczenie dla bezpieczeństwa całego regionu będzie miała sytuacja na Oceanie Indyjskim, dlatego obie strony zamierzają w przyszłości działać na rzecz stabilności tego akwenu⁶⁸. Ważne z punktu widzenia Waszyngtonu jest również to, że Australia bardzo entuzjastycznie zapatruje się na pogłębioną współpracę obronną z innym amerykańskim sojusznikiem, czyli Japonią⁶⁹.

Pomimo zamknięcia amerykańskich baz Clark i Subic Bay w 1992 r. więzi militarne między USA a **Filipinami** pozostają silne. Dowodem na to są m.in. regularnie przeprowadzane wspólne ćwiczenia wojskowe, w tym najważniejsze „Balikatan”, a także współpraca w kwestii zwalczania terroryzmu⁷⁰. Dodatkowym impulsem do zintensyfikowania współpracy było zaognienie sporów terytorialnych na Morzu Południowochińskim. Filipiny, jako państwo będące stroną sporu o Wyspy Spratly, z niepokojem zaczęły spoglądać na większą aktywność Chin w tej sprawie. Zaowocowało to rozpoczęciem rozmów na

⁶⁴ *Australia's National Security Strategy*, Department of the Prime Minister and Cabinet, Australian Government, 2013, s. 22–23, www.dpmc.gov.au [dostęp: listopad 2013].; *Defence White Paper 2013*, Department of Defence, Australian Government, 2013, s. 56–57, www.defence.gov.au [dostęp: listopad 2013].

⁶⁵ Australia od kilku lat daje dowód postrzegania Azji i Pacyfiku jako regionu kluczowego z jej punktu widzenia, a także dynamiki zmian na świecie. Najbardziej dobitnym tego potwierdzeniem jest obszerny raport *Australia in the Asian Century, White Paper*, Department of the Prime Minister and Cabinet, Australian Government, październik 2012.

⁶⁶ Pierwszych 200 żołnierzy przybyło w kwietniu 2013 r., a pozostali mają pojawić się do 2017 r.; G. Arthur, *US Marine Deployment in Darwin – „Bordering on the Remarkable!”*, International Relations and Security Network, 28 listopada 2012, www.isn.ethz.ch [dostęp: listopad 2013].

⁶⁷ *U.S., Australia expand military relations*, U.S. Army, 16 listopada 2011, www.army.mil [dostęp: listopad 2013].

⁶⁸ Mówi się m.in. o potencjalnej możliwości dodatkowych manewrów wojskowych, w tym korzystania przez USA z australijskiego portu HMAS Stirling na Oceanie Indyjskim; *Defence White Paper 2013*, *op. cit.*, s. 57.

⁶⁹ C. Mark, *Politics of the 'closest friend': Abbot, Japa and the Asia-Pacific*, „The Conversation”, 11 października 2013, theconversation.com [dostęp: listopad 2013].

⁷⁰ J. Tomaszewski, *Traktatowi sojusznicy USA w regionie Azji i Pacyfiku*, „Bezpieczeństwo Międzynarodowe”, nr 1 (25), 2013, s. 30.

temat rotacyjnej obecności wojsk USA na terytorium Filipin⁷¹. Wspomina się również o możliwej obecności sił japońskich, co stanowiłoby potwierdzenie zauważalnej współpracy militarnej Manili z Tokio⁷².

Chociaż amerykańsko-tajlandzkie relacje obronne sięgają 1954 r., a od 2003 r. **Tajlandia** posiada status *major non-NATO ally*, to współpraca obronna między tymi państwami oceniana jest jako najmniej rozwinięta⁷³. Warto również zwrócić uwagę, że na tle pozostałych azjatyckich sojuszników USA Tajlandia wyróżnia się jako państwo mające dobre relacje z Chinami, również w zakresie współpracy wojskowej⁷⁴. Niezależnie od tego Tajlandia entuzjastycznie odnosi się do amerykańskiego zwrotu w kierunku Azji i Pacyfiku, włącznie z amerykańską obecnością wojskową w regionie, czego potwierdzeniem było odnowienie w listopadzie 2012 r. sojuszu obronnego⁷⁵.

Poza umacnianiem relacji z traktatowymi sojusznikami w regionie USA podejmują kroki na rzecz nawiązania bliższych kontaktów z pozostałymi państwami. Z pozatraktatowych partnerów najpoważniejsze kroki Waszyngton wykonał w kierunku **Singapuru**, z którym od wielu lat utrzymuje silne relacje w zakresie obronności⁷⁶. Nowością w relacjach z tym państwem jest decyzja o otwarciu stałej bazy okrętów walki przybrzeżnej (ang. *Littoral Combat Ships*, LCS), a także zgoda Singapuru na stacjonowanie czterech fregat klasy LCS⁷⁷. Pomimo poparcia tego kraju dla aktualnej polityki Waszyngtonu wobec Azji

⁷¹ W połowie sierpnia 2013 r. Waszyngton i Manila rozpoczęły rozmowy na temat udostępnienia amerykańskim siłom zbrojnym instalacji wojskowych dla marynarki wojennej i wojsk lotniczych, w tym opuszczonych przez Amerykanów baz Clark i Subic Bay.

⁷² *Philippines Backs Rearming of Japan*, „Financial Times”, 9 grudnia 2012, www.ft.com [dostęp: listopad 2013].

⁷³ X. Dormandy, *Prepared for Future Threats? US Defence Partnerships in the Asia-Pacific Region*, Chatham House, czerwiec 2012, s. 11, www.chathamhouse.org [dostęp: listopad 2013].

⁷⁴ I. Storey, *From Strength to Strength: Military Exercises Bolster Sino-Thai Relations*, „China Brief”, t. 12, nr 12, 22 czerwca 2012.

⁷⁵ W deklaracji podkreślono potrzebę współpracy na rzecz bezpieczeństwa i stabilności w regionie oraz utrzymywania interoperacyjności sił zbrojnych; *U.S., Thai Leaders Move Defense Alliance Into 21st Century*, U.S. Department of Defense, 15 listopada 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

⁷⁶ Należy pamiętać, że w Singapurze stacjonują również amerykańscy żołnierze – chodzi o szkolną eskadrę USAF (obsługa samolotów przylatujących na wspólne ćwiczenia), a także dowództwo grupy logistycznej, która zajmuje się zaopatrzeniem 7. Floty; T.S. de Swielande, *The Reassertion of the United States in the Asia-Pacific Region*, „Parameters”, nr 42(1), wiosna 2012, s. 81.

⁷⁷ Pierwszy z tych okrętów, *USS Freedom*, dotarł do bazy Changi w kwietniu 2013 r., a pozostałe mają dotrzeć do 2017 r.; *Joint Statement from Secretary Panetta and Sin-*

i Pacyfiku należy mieć na uwadze, że Singapur i USA są dla siebie partnerami strategicznymi⁷⁸, a nie sojusznikami⁷⁹.

Od pewnego czasu USA zabiegają o poważniejszą współpracę wojskową z **Wietnamem**, wykazując zainteresowanie portem Cam Ranh Bay⁸⁰. Pomimo oznak poprawy w relacjach wzajemnych⁸¹ Wietnam nadal pozostaje w trudnej sytuacji „zawieszenia” między Chinami a USA⁸². Ponadto USA podejmują działania na rzecz wzmocnienia relacji z **Indonezją**⁸³. Należy mieć jednak na uwadze, że Indonezyjczycy nie są jednoznacznie entuzjastycznie nastawieni do amerykańskiego zwrotu w kierunku Azji⁸⁴. Wpisuje się to w bezaliansowość, która jest jedną z podstawowych wartości w indonezyjskiej polityce zagranicznej od początku istnienia tego państwa⁸⁵.

gapore Minister for Defence Ng, U.S. Department of Defense, 4 kwietnia 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

⁷⁸ Dla sformalizowania współpracy w 2005 r. USA i Singapur podpisały *U.S.-Singapore Strategic Framework Agreement for a Closer Cooperation Partnership in Defense and Security* (SFA). Szerzej o relacjach amerykańsko-singapurskich zob. E. Chanlett-Avery, *Singapore: Background and U.S. Relations*, CRS Report for Congress, RS20490, 26 lipca 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

⁷⁹ Podobnie jak wiele państw regionu w obliczu rywalizacji amerykańsko-chińskiej Singapur nie chce jednoznacznie stawać po którejś ze stron; *Singapore and the US: Security Partners, Not Allies*, International Institute for Strategic Studies, 27 sierpnia 2013, www.isn.ethz.ch [dostęp: listopad 2013].

⁸⁰ *Panetta's Cam Ranh Bay Visit Symbolizes Growing U.S.-Vietnam Ties*, U.S. Department of Defense, 3 czerwca 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

⁸¹ C.A. Thayer, *The US-Vietnam Comprehensive Partnership: what's in a name?*, „The Strategist”, 31 lipca 2013, www.aspistrategist.org.au [dostęp: listopad 2013].

⁸² D.C. McCornac, *Vietnam's foreign policy tightrope*, East Asia Forum, 12 października 2013, www.eastasiaforum.org [dostęp: listopad 2013].

⁸³ Dotychczas współpraca z Indonezją ogranicza się do kontraktów zbrojeniowych, wspólnych ćwiczeń i szkoleń. Niektórzy podkreślają, że USA powinny zabiegać o możliwość stacjonowania rotacyjnie amerykańskich sił zbrojnych na terenie jednej z 18 tys. indonezyjskich wysp; D. Blumenthal et. al., *Securing...*, *op. cit.*

⁸⁴ Niektórzy przedstawiciele władz i część środowisk opiniotwórczych nie kryją krytycznych uwag dotyczących zwiększonej obecności militarnej USA, podkreślając, że może ona negatywnie odbić się na relacjach amerykańsko-chińskich i pośrednio na relacjach Indonezji z Chinami; D. Fortuna Anwar, *An Indonesian Perspective on the U.S. Rebalancing Effort toward Asia*, The National Bureau of Asian Research, 26 lutego 2013, www.nbr.org [dostęp: listopad 2013].; N. Sambhi, *Has Indonesia welcomed the US pivot?*, „The Strategist”, 28 czerwca 2013, www.aspistrategist.org.au [dostęp: listopad 2013].

⁸⁵ G. Mendiolaza, C. Hardjakusumah, *Aspects of Indonesia's Foreign, Defence and Trade Policies: Current Developments and Future Expectations*, Stratfor, 31 lipca 2013, www.stratfor.com [dostęp: listopad 2013].

3.2. Wymiar dyplomatyczny

Poza militarnym elementem strategii wobec regionu Azji i Pacyfiku ważną rolę od początku zainicjowania zwrotu odgrywa aktywność dyplomatyczna. Szczególną aktywnością w podejmowaniu zabiegów dyplomatycznych wykazała się stojąca na czele Departamentu Stanu Hillary Clinton, która przez trzy pierwsze lata urzędowania odbyła więcej wizyt w państwach Azji i Pacyfiku niż jej trzej poprzednicy (Madeleine Albright, Colin Powell, Condoleezza Rice) łącznie⁸⁶. Oznaką nowej jakości w działalności dyplomatycznej USA stało się zwrócenie baczniejszej uwagi na Azję Południowo-Wschodnią. Wymowne w tym względzie było, że zaledwie 48 godzin po zapewnieniu sobie reelekcji prezydent Barack Obama ogłosił, że w pierwszą zagraniczną wizytę udaje się właśnie do Azji Południowo-Wschodniej. Tym samym administracja Obamy potwierdziła, że dostrzega rosnące znaczenie Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ang. *Association of South-East Asian Nations*, ASEAN) jako inicjatywy regionalnej i Azji Południowo-Wschodniej jako regionu odgrywającego coraz większą rolę gospodarczą. Co ważne, z punktu widzenia USA istotne jest również to, że wiele państw tego regionu sceptycznie i podejrzliwie podchodzi do rosnącej potęgi Chin⁸⁷.

Choć w trakcie licznych podróży amerykańskiej sekretarz i innych przedstawicieli administracji Obamy (włącznie z prezydentem) dochodziło do spotkań bilateralnych, to nową jakością, dotychczas nieeksponowaną w takim wymiarze, stał się udział USA w regionalnych inicjatywach wielostronnych, takich jak Regionalne Forum ASEAN i Szczyty Azji Wschodniej. Ponadto amerykańska dyplomacja na nowo zaczęła podkreślać znaczenie Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku (ang. *Asia-Pacific Economic Co-operation*, APEC).

W lutym 2009 r. Hillary Clinton jako pierwszy amerykański sekretarz stanu w historii odwiedziła sekretariat ASEAN w Dżakarcie⁸⁸. Kilka miesięcy później USA dołączyły do Traktatu o Przyjaźni i Współpracy ASEAN⁸⁹, który był negocjowany już za kadencji George'a W. Busha. Podpisanie tej umowy zostało bardzo pozytywnie odebrane przez liderów ASEAN. Entuzjastyczne podejścia przywódców państw Azji Południowo-Wschodniej wynikało również z przekonania, że przez wiele lat USA nie traktowały poważnie ASEAN,

⁸⁶ M. Manyin et. al., *Pivot to the Pacific...*, op. cit., s. 17.

⁸⁷ R. Weitz, *Obama's Asia Pivot...*, op. cit., s. 3.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 4.

⁸⁹ Ratyfikacja tego traktatu jest jednym z warunków wstępnych uczestnictwa w spotkaniach Szczytu Azji Wschodniej, ustanowionych przez ASEAN wiosną 2005 r.

regularnie obniżając rangę przedstawicieli amerykańskich, którzy odwiedzali region⁹⁰. Dlatego też zorganizowanie w listopadzie 2009 r. pierwszego w historii szczytu przywódców ASEAN–USA z udziałem Baracka Obamy zostało odczytane jako jakościowa zmiana w obustronnych relacjach⁹¹. Zwiększona współpraca z ASEAN zaowocowała również udziałem USA w Szczycie Azji Wschodniej, w agendzie którego dzięki zabiegom amerykańskiej dyplomacji została umieszczona kwestia sporów morskich⁹².

Zauważalnie większa uwaga skierowana na regionalne inicjatywy wielostronne jest wyraźnym sygnałem, że USA zaczęły zdawać sobie sprawę z drzemącego w nich potencjału⁹³. Aktywny udział Waszyngtonu w wielostronnych forach współpracy regionalnej zwiększył zaufanie Azjatów do Amerykanów, którzy pod rządami Baracka Obamy zaczęli popierać rozwiązania multilateralne, co było zupełnie lekceważone przez administrację George’a W. Busha⁹⁴. Determinacja administracji Obamy pokazuje, że azjatyckie instytucje wielostronne stanowią dla amerykańskich władz niezbędne uzupełnienie dotychczasowych sojuszy dwustronnych. Liczne partnerstwa, instytucje i fora współpracy mają służyć budowie regionalnej architektury gospodarczej i bezpieczeństwa, które będą służyły realizacji amerykańskich interesów⁹⁵.

Wielostronne spotkania były też okazją do pogłębienia relacji bilateralnych z państwami regionu. Poza wzmacnianiem relacji z tradycyjnymi sojusznikami Amerykanom zależy na podniesieniu rangi stosunków z pozostałymi państwami azjatyckimi. Podróż Baracka Obamy w listopadzie 2012 r. była namacalnym dowodem na to, że USA są gotowe nawiązywać relacje z pań-

⁹⁰ Ł. Fijałkowski, *Regionalny wymiar bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej. Normy – instytucje – ład regionalny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010, s. 238; *Beginning a New Era of Diplomacy in Asia*, U.S. Department of State, 18 lutego 2009, www.state.gov [dostęp: listopad 2013].

⁹¹ W trakcie szczytu doszło do podpisania Wspólnej Deklaracji Wzmocnionego Partnerstwa dla Umacniania Pokoju i Dobrobytu; *Overview of ASEAN-US Dialogue Relations*, ASEAN, czerwiec 2013, www.asean.org [dostęp: listopad 2013].

⁹² Potwierdziło to akcentowaną w poprzednich miesiącach zdecydowaną i jednoznaczną postawę USA wobec napięć na Morzu Południowo- i Wschodniochińskim; J. Szczudlik-Tatar, *China’s Response to the United States’ Asia–Pacific Strategy*, „PISM Policy Paper”, nr 41, październik 2012, s. 3, www.pism.pl; *Remarks on Regional Architecture in Asia: Principles and Priorities*, U.S. Department of State, 12 stycznia 2010, www.state.gov [dostęp: listopad 2013].

⁹³ M. Kawai, *Clear benefits in stronger Asian regional institutions*, East Asia Forum, 26 października 2011, www.eastasiaforum.org [dostęp: listopad 2013].

⁹⁴ P. M. Cronin et. al., *The Emerging...*, *op. cit.*, s. 14.

⁹⁵ R. Weitz, *US Pivot Pitfalls and Prospects*, International Relations and Security Network, 22 listopada 2012, www.isn.ethz.ch [dostęp: listopad 2013].

stwami, które przez wiele lat były izolowane. Przełomowa pod tym względem była historyczna wizyta amerykańskiego prezydenta w Birmie, gdzie spotkał się zarówno z przedstawicielami władz, jak i liderką opozycji Aung San Suu Kyi⁹⁶. Co istotne, dialog z Birmą jest również elementem amerykańskiej strategii promowania demokracji i praw człowieka, co wpisuje się w cele, które postawili sobie Amerykanie w ramach zwrotu ku Azji i Pacyfikowi⁹⁷. Innym ważnym państwem, o którym wspomina się przy kontaktach z tzw. mocarstwami wschodzącymi, są Indie⁹⁸. W celu pogłębienia współpracy administracja Obamy otwarcie deklaruje poparcie dla indyjskiej *Look East Policy*⁹⁹ i zachęca Indie do odgrywania poważniejszej i bardziej konstruktywnej roli nie tylko w Azji Południowej, ale również Azji Wschodniej¹⁰⁰.

3.3. Wymiar gospodarczy

Niezbędnym i dotychczas najmniej rozwiniętym elementem strategii USA wobec Azji i Pacyfiku jest wymiar gospodarczy. Podkreśla się, że budowa gospodarczej architektury w regionie, a więc dalsze kroki na rzecz integracji gospodarczej i liberalizacji handlu powinny być podstawowym elementem utrzymania stabilności i pokoju w regionie¹⁰¹. Zwiększenie amerykańskiego zaangażowania gospodarczego jest również istotne z punktu widzenia rywalizacji USA z Chinami, które jako największa gospodarka azjatycka aspirują do odgrywania roli gospodarczego lidera regionu. Konieczność podjęcia dodatkowych zabiegów na rzecz zwiększonej aktywności gospodarczej USA wynika przede wszystkim

⁹⁶ Nowa ofensywna dyplomatyczna pokazała, że Amerykanie są gotowi otworzyć się na państwo, które jeszcze kilka lat temu wydawało się być w pełni zdominowane przez wpływy Chin; M.F. Martin, *U.S. Policy Towards Burma: Issues for the 113th Congress*, CRS Report for Congress, R43035, 12 marca 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

⁹⁷ K. Campbell, B. Andrews, *Explaining...*, *op. cit.*, s. 7.

⁹⁸ Pomimo podejmowanych od wielu lat zabiegów na rzecz strategicznego partnerstwa, współpracy wojskowej, wspólnych ćwiczeń militarnych i wielokrotnych spotkań na najwyższych szczeblach, Waszyngton i New Delhi nie postrzegają siebie jako najważniejszych partnerów; R. Azizian, *United States and the Asia-Pacific: Balancing Rhetoric and Action* [w:] R. Azizian, A. Lukin (red.), *From APEC 2011 to APEC 2012: American and Russian Perspectives on Asia-Pacific Security and Cooperation*, Asia-Pacific Center for Security Studies Honolulu, Far Eastern Federal University Vladivostok, 2012, s. 122.

⁹⁹ P.M. Cronin et. al., *op. cit.*, s. 13.

¹⁰⁰ R.M. Hathaway, *Completing the Asia Pivot*, „Policy Brief”, Wilson Center, listopad 2012, s. 2–3, www.wilsoncenter.org [dostęp: listopad 2013].

¹⁰¹ E.S. Morse, *Pivot to Asia: Calculus and Consequences*, „The National Strategy Forum Review”, t. 21, nr 4, jesień 2012, s. 4.

z gospodarczego potencjału Azji i Pacyfiku¹⁰². Ponadto Amerykanie zdają sobie sprawę, że dla poważnego zaistnienia w regionie muszą być obecni w gospodarczych inicjatywach integracyjnych, zwłaszcza związanych z ASEAN¹⁰³.

Potrzeba skupienia się na aspekcie gospodarczym wynika również z tego, że dotychczasowe osiągnięcia USA w kwestii negocjacji handlowych są zdecydowanie niewystarczające¹⁰⁴. W związku z tym amerykańska administracja podkreśla konieczność zarówno dialogu wielostronnego w ramach APEC, jak i dwustronnego z poszczególnymi państwami¹⁰⁵.

Centralnym punktem gospodarczego wymiaru strategii wobec Azji i Pacyfiku są negocjacje nad Partnerstwem Transpacyficznym (ang. *Trans-Pacific Partnership*, TPP), które prezydent Obama określił mianem:

„porozumienia handlowego wysokiego standardu, będącego modelowym rozwiązaniem dla gospodarczych wyzwań XXI w.”¹⁰⁶

Sukcesem amerykańskiej dyplomacji jest przekonanie kolejnych państw (w tym Japonii, która zgodziła się dołączyć w marcu 2013 r.) do przystąpienia do rozmów nad porozumieniem, dzięki czemu obecnie w negocjacjach bierze udział łącznie 12 państw¹⁰⁷. Mimo że od zainicjowania rozmów w 2010 r. strony odbyły już 19 rund negocjacyjnych, to dotychczasowe rezultaty są oceniane jako niewystarczające¹⁰⁸. Ponadto istotnym problemem dla amerykańskie-

¹⁰² Wystarczy tylko wspomnieć, że cztery z dziesięciu głównych rynków dla realizacji ogłoszonej w 2011 r. Narodowej Strategii Eksportu to gospodarki azjatyckie (Chiny, Indie, Indonezja, Wietnam).

¹⁰³ Rynek Azji Południowo-Wschodniej, którego łączne PKB wynosi ponad 2,2 bln dol., z populacją 620 mln osób, jest czwartym największym rynkiem eksportowym USA (198 mld dol. w 2012 r., a w 2009 r. 145 mld dol.). Dla porównania wymiana handlowa Chiny–ASEAN to 400 mld dol. w 2012 r. (w 2002 r. było 55 mld dol.). Szerzej zob. W.S. Cohen, M.R. Greenberg, *Developing and Enduring Strategy for ASEAN*, Center for Strategic and International Studies, styczeń 2012, csis.org [dostęp: listopad 2013].

¹⁰⁴ Obecnie USA zawarły umowy o wolnym handlu tylko z trzema państwami azjatyckimi (Australia, Singapur, Korea Południowa).

¹⁰⁵ Wynegocjowane w porozumieniach zniesienie ograniczeń barier w wymianie handlowej i pobudzenie inwestycji mają zapewnić stabilny wzrost gospodarczy i przyczynić się do stworzenia miejsc pracy w USA. Jako przykład podawana jest umowa o wolnym handlu z Koreą Południową; *Remarks By Tom Donilon...*, *op. cit.*

¹⁰⁶ *Remarks by President Obama and Prime Minister Gillard of Australia in Joint Press Conference*, The White House, 16 listopada 2011, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].

¹⁰⁷ Australia, Brunei, Chile, Japonia, Kanada, Malezja, Meksyk, Nowa Zelandia, Peru, Singapur, Wietnam i USA.

¹⁰⁸ W związku z tym postuluje się przyspieszenie dotychczasowych działań oraz podjęcie prób pozyskania kolejnych partnerów. Wśród państw, które potencjalnie byłyby zain-

go zaangażowania gospodarczego w regionie jest konkurencyjna propozycja umowy o wolnym handlu (ang. *Regional Comprehensive Economic Partnership*, RCEP), w dyskusji nad którą biorą udział wszystkie państwa Szczytu Azji Wschodniej poza Rosją i USA¹⁰⁹.

Choć USA skupiają się głównie na negocjacjach nad TPP, to ze względu na ogrom wyzwań natury gospodarczej amerykańskie ośrodki analityczne zalecają przeprowadzenie przez amerykańską administrację przeglądów, które pozwolą ocenić perspektywy i szanse rozwoju stosunków z poszczególnymi partnerami gospodarczymi w regionie. Ze względu na rozmiar rynku mówi się o potrzebie zintensyfikowania relacji z Indiami¹¹⁰.

4. CHINY – FAKTYCZNY CEL AMERYKAŃSKIEJ STRATEGII W REGIONIE?

Omówienie amerykańskiej polityki wobec regionu Azji i Pacyfiku wymaga oddzielnego spojrzenia na Chiny, które stanowią poważne, jeśli nie najpoważniejsze, wyzwanie dla USA. Co ważne, czynnik chiński ujawnia się przy każdej warstwie amerykańskiego zaangażowania w Azji – zarówno w wymiarze militarnym, dyplomatycznym, jak i gospodarczym. W oficjalnym przekazie USA jednoznacznie wskazują, że relacje z Chinami okażą się kluczowe dla przyszłości regionu, dlatego liczą na konstruktywny dialog na wielu płaszczyznach. Nie zmienia to faktu, że w wielu kwestiach Amerykanów i Chińczyków więcej dzieli niż łączy¹¹¹. W amerykańskim myśleniu o Chinach istotną rolę odgrywają poglądy, według których Państwo Środka będzie próbowało dominować w regionie Azji i Pacyfiku, co stanowi naturalne zagrożenie dla amerykańskich interesów¹¹².

teresowane udziałem w negocjacjach nad TPP wymienia się: Tajwan, Republikę Korei, Indonezję, Kolumbię, Laos, Tajlandię, Filipiny i Kostarykę; E.S. Morse, *Pivot to...*, *op. cit.*, s. 4.

¹⁰⁹ Projekt RCEP, choć nie ma antyamerykańskiego charakteru, jest aktywnie wspierany przez Chiny, gdyż z ich perspektywy jest atrakcyjniejszą ofertą niż TPP; M. Thomson, *Trade partnership competition: TPP vs RCEP*, „The Strategist”, 16 kwietnia 2013, www.aspistrategist.org.au [dostęp: listopad 2013].

¹¹⁰ Podkreśla się potrzebę dążenia do podpisania umowy o wolnym handlu. W ostatnich 10 latach eksport USA do Indii wzrósł czterokrotnie, a obroty w 2012 r. przekroczyły 100 mld dol., co jest jednak niewielkim osiągnięciem jeśli spojrzeć na potencjał obu gospodarek; D. Blumenthal et. al., *Securing...*, *op. cit.*

¹¹¹ R. Weitz, *Obama's Asia Pivot...*, *op. cit.*, s. 8.

¹¹² J.J. Mearsheimer, *The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia*, „The Chinese Journal of International Politics”, t. 3, 2010, s. 389.

4.1. Regionalna strategia Chin

Poza relacjami z wielkimi mocarstwami (chiń. *daguo shi guanjian*), w tym zwłaszcza z USA¹¹³, w chińskiej polityce zagranicznej główną rolę odgrywają stosunki z państwami tzw. kręgu otaczającego (chiń. *zhoubian shi shouyao*)¹¹⁴. Pomimo deklarowanych aspiracji globalnych, matecznikiem Chin pozostaje Azja Wschodnia, która stanowi fundament chińskiej wielkiej strategii (chiń. *Zhongguo da zhenlie*)¹¹⁵. Chińczycy zdają sobie sprawę, że ich rola w świecie nie będzie odpowiednio silna, dopóki nie ugruntują dominującej pozycji w regionie¹¹⁶. Największym wyzwaniem dla regionalnej strategii Chin są nie tylko oczekiwania, dążenia i ambicje pozostałych państw Azji Wschodniej, lecz także zaangażowanie USA w regionie. Co więcej, wielu azjatyckich sąsiadów Chin wyraża zainteresowanie silną obecnością USA w regionie – dotyczy to zwłaszcza państw Azji Południowo-Wschodniej, które oczekują równoważenia rosnących wpływów chińskich¹¹⁷.

¹¹³ O wadze, jaką Pekin przywiązuje do relacji z Waszyngtonem, świadczyła choćby niedawna (czerwiec 2013 r.) wizyta przewodniczącego Xi Jinpinga w USA, w trakcie której chiński przywódca podkreślał chęć ustanowienia „nowego rodzaju relacji między wielkimi mocarstwami” (*xinxing daguo guanxi*); B. Glosserman, *A ‘new type of great power relations’? Hardly*, „PacNet”, nr 40, 10 czerwca 2013. Wskazuje się, że polityka Waszyngtonu jest i będzie największym determinantem regionalnej i globalnej strategii ChRL; Y. Zhang, S. Tang, *China’s Regional Strategy*, [w:] D. Shambaugh (red.), *Power Shift. China and Asia’s New Dynamics*, University of California Press, Berkeley 2005, s. 56.

¹¹⁴ Do tzw. kręgu otaczającego należy zaliczyć obszary określające najważniejszą strefę bezpieczeństwa i wpływów Chin, czyli Azję Południowo-Wschodnią, Północno-Wschodnią, Północną, Środkową i Południową oraz, w mniejszym stopniu, Australię i Oceanię. Zgodnie z deklaracjami chińskich władz relacje z tymi państwami powinny być oparte na zasadach dobrego sąsiedztwa (przyjaznego, bezpiecznego i prosperującego), przy utrzymaniu twardego, ale możliwie bezkonfrontacyjnego, stanowiska w kwestiach związanych z interesami narodowymi; J. Rowiński, *Ewolucja polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej (1949–2011)*, [w:] K. Gawlikowski, M. Ławacz (red.), *Wielkie przemiany w Chinach. Próba bilansu reform Deng Xiaopinga*, Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej, Warszawa 2012, s. 238–239.

¹¹⁵ Szerzej na temat wielkiej strategii Chin zob. P. Sokala, *Wizja, polityka i siła w służbie wielkiej strategii Chin*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2010.

¹¹⁶ Y. Zhang, S. Tang, *China’s Regional...*, *op. cit.*, s. 51–52.

¹¹⁷ Dlatego silne w tych państwach jest zainteresowanie „powrotem” USA oraz otwartość na liczne inicjatywy gospodarczo-finansowe Japonii. Trudna sytuacja w regionie sprawia, że również Korea Południowa i Japonia są zainteresowane trwałą obecnością USA; J.Y.S. Cheng, *China’s Regional Strategy and Challenges in East Asia*, „China Perspectives”, nr 2, 2013, s. 58.

4.2. Chińska reakcja na amerykańskie zaangażowanie

Amerykański zwrot w kierunku Azji i Pacyfiku odbił się szerokim echem w Chinach¹¹⁸. Niektórzy amerykańscy analitycy zwracają uwagę, że hasło „amerykańskiego powrotu” wyzwoliło w Chinach antyamerykańskie sentymenty, włącznie z nawoływaniem o podjęcie zdecydowanych kroków w związku z narastającą presją USA na Chiny¹¹⁹. W opracowaniach chińskich badaczy poświęconych amerykańskiej polityce można znaleźć takie określenia, jak „powstrzymanie”, „równoważenie”, „izolowanie” lub „okrażanie” Chin¹²⁰. Podkreślają oni, że stopniowy wzrost mocarstwowości Państwa Środka będzie powodował coraz silniejszy opór ze strony USA, które będą gotowe użyć wszelkich narzędzi dla utrzymania swojej pozycji¹²¹.

W odróżnieniu od analiz eksperckich oficjalnie chińskie władze wyrażają nadzieję na konstruktywne zaangażowanie USA w rozwiązywaniu problemów w regionie Azji i Pacyfiku¹²². Zwracają jednak przy tym uwagę na konieczność poszanowania chińskich interesów. Oznacza to, że amerykańska obecność może być interpretowana przez Chiny jako zagrożenie dla ich pozycji mocarstwa regionalnego i przyszłego mocarstwa globalnego¹²³.

W obawie przed nadmiernym zaangażowaniem USA w Azji Południowo-Wschodniej Chiny zintensyfikowały swoje powiązania z państwami ASEAN, m.in. oferując wsparcie kredytowe w wysokości 10 mld dol. na inwestycje

¹¹⁸ Zdaniem chińskich analityków amerykańska strategia ma dwa cele: 1) wykorzystać potencjał ekonomiczny regionu po kryzysie gospodarczym dla wzmocnienia amerykańskiej gospodarki, 2) stworzyć przeciwwagę dla Chin, które uważane są za potencjalne wyzwanie dla supremacji USA w świecie; M.D. Swaine, *Chinese...*, *op. cit.*, s. 2.

¹¹⁹ B.S. Glaser, *Pivot to Asia: Prepare for Unintended Consequences*, 2012 Global Forecast, Center for Strategic and International Studies, 11 kwietnia 2012, csis.org [dostęp: listopad 2013].

¹²⁰ J. Szczudlik-Tatar, *China's Response...*, *op. cit.*, s. 4.

¹²¹ Zaznaczają oni, że amerykańskie nawoływania o przestrzeganie praw człowieka, demokrację, wolność żeglugi itd. są tylko zasłoną dymną dla prawdziwych intencji, którymi jest powstrzymanie chińskiego wzrostu; A.F. Nathan, A. Scobell, *How China Sees America*, „Foreign Affairs”, t. 91, nr 5, wrzesień/październik 2012, s. 32–47.

¹²² Przykładowo zob. J. Wu, C. Zhang, *US 'must respect our regional interests'*, „China Daily”, 7 marca 2012, www.chinadaily.com.cn [dostęp: listopad 2013].

¹²³ Było to widoczne choćby w krytyce chińskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych pod adresem USA po oświadczeniach amerykańskich dotyczących sporów na Morzu Południowochińskim; J. Szczudlik-Tatar, *China's Response...*, *op. cit.*, s. 4.

infrastrukturalne¹²⁴. Ponadto Pekin stara się nie dopuszczać do powstania jednolitego stanowiska państw ASEAN w kwestiach będących przedmiotem szczególnego zainteresowania Chin¹²⁵. Dodatkowo Chińczycy wstrzymęliwie odnoszą się do amerykańskiego projektu Partnerstwa Transpacyficznego i zamiast niego preferują rozwiązania w ramach ASEAN+3, a więc bez udziału Waszyngtonu¹²⁶.

Z drugiej strony zauważalne są oznaki tego, że Chiny i USA byłyby gotowe do podjęcia poważniejszej współpracy. Wśród możliwych płaszczyzn porozumienia wymienia się m.in. tak ważne dla sytuacji w Azji Wschodniej współdziałanie w kwestii Korei Północnej¹²⁷. Henry Kissinger podkreśla, że pomimo zauważalnych różnic interesów Chiny i USA nie są skazane na konflikt. Choć były amerykański sekretarz stanu dostrzega we współpracy Pekinu z Waszyngtonem podstawowy mechanizm radzenia z wyzwaniem globalnymi, takimi jak zmiany klimatu, nieprolifracja broni masowego rażenia czy bezpieczeństwo energetyczne, to zauważa też liczne przeszkody w funkcjonowaniu tej współpracy¹²⁸.

Wydaje się, że w obecnej sytuacji ogromnej współzależności podejście Chin do USA będzie dwutorowe. Dopóki amerykańskie działania nie będą zagrażały kluczowym interesom chińskim, dopóty Pekin będzie skłonny rozwijać „normalne” stosunki, przy równoczesnym akcentowaniu sprzeciwu wobec zachowań Waszyngtonu, które będą sprzeczne z deklarowaną aktualnie chińską racją stanu, i powściągliwości w kwestiach włączonych w sferę znacznie dalej idących aspiracji¹²⁹.

¹²⁴ Wen Jiabao Attends Meeting of East Asian Leaders: For Peace and Prosperity in East Asia, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 20 listopada 2011, www.fmprc.gov.cn [dostęp: listopad 2013].

¹²⁵ Przykładem obrazującym tego typu zachowanie był szczyt ASEAN w lipcu 2012 r. – pod wpływem nacisków Chin władze Kambodży nie zgodziły się wówczas na przyjęcie wspólnego stanowiska ASEAN wobec sporów terytorialnych na Morzu Południowochińskim. Tym samym podczas szczytu w Phnom Penh po raz pierwszy od 45 lat ugrupowaniu nie udało się przyjąć wspólnego komunikatu na zakończenie obrad; J. Szczudlik-Tatar, *China's Regional...*, *op. cit.*, s. 5–7.

¹²⁶ J.Y.S. Cheng, *China's Response...*, *op. cit.*, s. 53–55.

¹²⁷ X. Wu, *China and the United States: Core Interests, Common Interests, and Partnership*, United States Institute of Peace, Special Report 277, czerwiec 2011, s. 4–5, www.usip.org [dostęp: listopad 2013].

¹²⁸ H. Kissinger, *The Future of U.S.-Chinese Relations*, „Foreign Affairs”, t. 91, nr 2, marzec/kwiecień 2012, s. 44–55.

¹²⁹ J. Rowiński, *Chiny i zmieniający się układ sił w Azji na progu XXI wieku. Strategia regionalna ChRL w warunkach globalizacji*, [w:] J. Nakonieczna, J. Zajczkowski (red.),

PODSUMOWANIE

Wydarzeniem, które wywołało nieco zamieszania w kontekście amerykańskiego zaangażowania w regionie Azji i Pacyfiku, było spotkanie APEC w Brunei w październiku 2013 r., w którym z powodu problemów budżetowych nie wziął udziału prezydent Barack Obama. W związku z tym pojawiły się komentarze o słabnącym zainteresowaniu USA regionem czy wręcz końcu zwrotu w kierunku Azji i Pacyfiku¹³⁰. Ze względu na aktywność obecnego na szczycie przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga¹³¹, zastanawiano się, czy nie jest to symboliczne potwierdzenie, że Azja Południowo-Wschodnia staje się coraz bardziej zależna od wpływów chińskich.

Takie opinie wydają się zdecydowanie na wyrost. Wynika to z tego, że podczas październikowego szczytu Chińczycy nie uczynili nic, aby zwiększyć zaufanie państw regionu w kwestii bezpieczeństwa, a dokładniej sporów terytorialnych, co jest osią problemów politycznych Chin z kilkoma państwami Azji Południowo-Wschodniej¹³². W odpowiedzi na komentarze o możliwym „końcu amerykańskiego zaangażowania” obecny na szczycie sekretarz stanu John Kerry jednoznacznie zadeklarował, że amerykańska strategia większego zaangażowania w Azji zupełnie się nie zmieniła, gdyż Waszyngton nadal zamierza działać na rzecz pokojowego rozwiązywania sporów, wolności żeglugi i niezakłócania handlu¹³³. Wydaje się, że tymi słowami Kerry skutecznie wstrzełił się w oczekiwania azjatyckich przywódców. Wymowna była wypo-

Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 446.

¹³⁰ D.J. Karl, *The Pivot Under Pressure*, „The Diplomat”, 8 października 2013, thediplomat.com [dostęp: listopad 2013].

¹³¹ Xi zapowiedział, że do 2020 r. wymiana handlowa Chin z państwami ASEAN wzrośnie do 1 biliona dolarów. Ponadto należy wspomnieć, że Chiny zasygnalizowały wolę jak najszybszego podpisania umowy o wolnym handlu z Australią; Ł. Sarek, *Ile warte są chińskie obietnice?*, „Forbes”, 11 października 2013, www.forbes.pl [dostęp: listopad 2013].

¹³² Warto pamiętać, że miesiąc wcześniej, we wrześniu 2013 r., podczas spotkania w Suzhou Chiny doprowadziły do fiaska dyskusji nad tzw. zasadami postępowania na Morzu Południowochińskim. Dodatkowo nawarstwia się spór chińsko-filipiński, który został przekazany przez Filipiny do Stałego Sądu Arbitrażowego. Chiny odmówiły udziału w postępowaniu.

¹³³ Służyło temu wystosowanie wspólnie z Australią i Japonią deklaracji przeciwko jednostronnym akcjom siłowym na rzecz zmiany *status quo* na Morzu Południowochińskim.

wiedź singapurskiego premiera Lee Hsien Loonga, który zaznaczył, że żadne państwo nie może zastąpić amerykańskiego zaangażowania w regionie¹³⁴.

Mimo wszystko wydaje się, że amerykański zwrot nieco stracił na swojej dynamice, zwłaszcza w wymiarze militarnym. Duży wpływ na to mają cięcia budżetowe i, mimo wszystko, niechęć amerykańskich władz do zaogniania relacji z Chinami. Z perspektywy czasu wydaje się, że amerykańska polityka równoważenia jest w głównej mierze ukierunkowana nie na odgrywanie przywódczej roli, lecz wzmocnienie potencjału obronnego sojuszników i zaktywizowanie ich do ponoszenia większej odpowiedzialności za regionalne bezpieczeństwo. Szczególnie duże nadzieje Amerykanie mogą wiązać z Japonią i to nie tylko z punktu widzenia polityki obronnej. Japonia to też państwo, które w Azji Południowo-Wschodniej ma dużo lepszy wizerunek niż Chiny¹³⁵. Odwołanie się do resentymentów historycznych przez propagandę chińską znajduje ograniczone oddziaływanie w regionie (poza Koreą Południową). Aktywna postawa Tokio od czasu objęcia władzy przez gabinet premiera Shinzo Abe jest ciekawym zjawiskiem, które może nieco zachwiać często podnoszonymi twierdzeniami o tym, że Azja Południowo-Wschodnia czy też cała Azja i Pacyfik są skazane na rywalizację amerykańsko-chińską.

Należy więc ocenić, że zauważalne przy okazji październikowego szczytu mówienie o końcu amerykańskiej ofensywy w Azji jest zdecydowanie przedwczesne i mocno przesadzone. Równie wiele wątpliwości budzą słowa o zdecydowanych i jednoznacznych sukcesach Chin – należy podkreślić, że mają one w dużej mierze wydźwięk propagandowy i ograniczone są do tego, czym Pekin od wielu lat stara się zdobyć uznanie sąsiadów i regionu, a więc siły pieniądza. Tymczasem sygnały płynące z azjatyckich państw sugerują, że poza atrakcyjnymi perspektywami gospodarczymi równie ważne są podstawowe interesy bezpieczeństwa. Ponadto aktywizacja polityki zagranicznej Japonii w regionie jest mocnym dowodem na to, że region wcale nie jest skazany na zależność od rywalizacji amerykańsko-chińskiej¹³⁶. Nie ulega wątpliwości,

¹³⁴ Warto jednak zauważyć, że równocześnie singapurski premier nie krył rozczarowania z powodu nieobecności prezydenta Baracka Obamy na szczycie APEC; *Transcript of Prime Minister Lee Hsien Loong's Remarks at the APEC CEO Summit 2013 Panel Discussion*, Prime Minister's Office Singapore, www.pmo.gov.sg [dostęp: listopad 2013].

¹³⁵ I. Reynolds, K. Shimodoi, *Abe Shunned by China Gets Warmer Welcome Southeast Asia*, „Bloomberg”, 4 października 2013, www.bloomberg.com [dostęp: listopad 2013].

¹³⁶ J. Ryall, *Japan key to diplomatic encirclement of China*, „Deutsche Welle”, 15 października 2013, www.dw.de [dostęp: listopad 2013].

że czynnik japoński nadal będzie odgrywać istotną rolę w rywalizacji Pekinu z Waszyngtonem.

Wydaje się, że dużym wyzwaniem dla amerykańskiej strategii wobec Azji i Pacyfiku będzie sytuacja wewnętrzna w USA. Przede wszystkim chodzi o podstawy finansowe, które mogą sprawić, że choćby głośne deklaracje przeniesienia większości jednostek marynarki wojennej okażą się nie do zrealizowania i Amerykanie nie podołają wyzwaniom w regionie ze względów budżetowych, tj. utrzymania i zwiększenia sił morskich w regionie¹³⁷. Choć na razie obecność w tym regionie nie jest kontestowana, to nie wiadomo, czy w przypadku wygranej Republikanów wytyczne Obamy będą konsekwentnie realizowane. Dlatego dla utrzymania zwrotu ku Pacyfikowi konieczne wydaje się ugruntowanie przez obecną administrację doktryny azjatyckiej na tyle, aby stała się ona integralną częścią amerykańskiej polityki zagranicznej. Silnym krokiem w tym kierunku będzie z pewnością wzmocnienie gospodarczego filaru obecności, a więc doprowadzenie do podpisania TPP. Jeśli Amerykanom nie uda się do końca kadencji Obamy doprowadzić do ratyfikowania porozumienia przez wszystkie strony, to może okazać się to problem nie do przeskoczenia w przyszłości¹³⁸.

Odrębną kwestią jest to, na ile amerykańskie władze utożsamiają się z regionem Azji i Pacyfiku. Nie umniejszając znaczenia regionu z punktu widzenia amerykańskich interesów gospodarczych i bezpieczeństwa, należy pamiętać, że Amerykanie wyrastają z zupełnie innego kręgu cywilizacyjno-kulturowego. Co więcej, nawet w tak ważnym eseju jak *America's Pacific Century* autorstwa Hillary Clinton można odnieść wrażenie, że USA co prawda widzą konieczność zaangażowania w regionie Azji i Pacyfiku, ale nie uważają siebie za jego część¹³⁹. Mając to na uwadze, trudno oczekiwać, aby przedstawiciele administracji w Waszyngtonie mieli głęboko zakorzoną potrzebę odgrywania przywódczej roli w Azji i Pacyfiku. Tym bardziej, że region ten nie jest wcale skazany na dominację jednego mocarstwa.

¹³⁷ Szerzej zob. R. O'Rourke, *China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities—Background and Issues for Congress*, CRS Report for Congress, RL33153, 5 września 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013]; L. Bell, *Is America's Naval Supremacy Sinking?*, „Forbes”, 28 lipca 2013, www.forbes.com [dostęp: listopad 2013].

¹³⁸ S. Goto, *U.S. shutdown costs longer-term relations with Asia*, „UPI”, 11 października 2013, www.upi.com [dostęp: listopad 2013].

¹³⁹ P. Kozłowski, *Integracja regionalna w Azji Wschodniej*, praca doktorska, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012, s. 233–235.

W kolejnych miesiącach 2014 r. doszło do wydarzeń, które każą się zastanowić nad trwałością i istotą amerykańskiego zwrotu w kierunku Azji i Pacyfiku. Kryzys na Ukrainie i działalność Państwa Islamskiego na terytorium Iraku i Syrii to tylko niektóre z sytuacji, które zmuszają USA do większego zaangażowania w innych regionach świata. Ponadto należy się zastanowić, w jakim stopniu negocjowane porozumienie w sprawie wolnego handlu między USA a UE przełoży się na pozycję Waszyngtonu w Azji. Mimo wszystko z perspektywy czasu wydaje się, że podstawowe założenia amerykańskiej polityki wobec regionu Azji i Pacyfiku pozostają w mocy. Wyrazem tego było m.in. przemówienie Johna Kerry'ego na Hawajach w sierpniu 2014 r. poświęcone amerykańskiej wizji zaangażowania w regionie. Sekretarz stanu nie tylko potwierdził dotychczasowe wytyczne, lecz także położył większy nacisk na integrację regionalną, niemilitarne aspekty bezpieczeństwa i ekonomizację polityki zagranicznej¹⁴⁰. Tym samym wydaje się, że mimo zauważalnych problemów w innych regionach świata Amerykanie są zdeterminowani, aby kontynuować swoje zaangażowanie w Azji i Pacyfiku.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty

Australia in the Asian Century, White Paper, Department of the Prime Minister and Cabinet, Australian Government, październik 2012.

Australia's National Security Strategy, Department of the Prime Minister and Cabinet, Australian Government, 2013, www.dpmmc.gov.au [dostęp: listopad 2013].

Chicago Summit Declaration, NATO, 20 maja 2012, www.nato.int [dostęp: listopad 2013].

Defense Budget Priorities and Choices Fiscal Year 2014, U.S. Department of Defense, kwiecień 2013, <http://www.defense.gov> [dostęp: listopad 2013].

Defence White Paper 2013, Department of Defence, Australian Government, 2013, www.defence.gov.au [dostęp: listopad 2013].

Joint Communiqué The 45th ROK-U.S. Security Consultative Meeting, U.S. Department of Defense, 2 października 2013, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

¹⁴⁰ *Remarks by Secretary of State John Kerry: "U.S. Vision for Asia-Pacific Engagement"*, U.S. Department of State, 13 sierpnia 2014, www.state.gov [dostęp: wrzesień 2014].

- Joint Statement from Secretary Panetta and Singapore Minister for Defence Ng*, U.S. Department of Defense, 4 kwietnia 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].
- Joint Statement of the Security Consultative Committee Toward a More Robust Alliance and Greater Shared Responsibilities*, U.S. Department of Defense, 3 października 2013, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].
- Joint Statement of the Security Consultative Committee, Toward a More Robust Alliance and Greater Shared Responsibilities*, Ministry of Foreign Affairs of Japan, 3 października 2013, www.mofa.go.jp [dostęp: listopad 2013].
- National Security Strategy*, The White House, maj 2010, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].
- Remarks by Secretary of State John Kerry: "U.S. Vision for Asia-Pacific Engagement"*, U.S. Department of State, 13 sierpnia 2014, www.state.gov [dostęp: wrzesień 2014].
- Remarks By Tom Donilon, National Security Advisor to the President: "The United States and the Asia-Pacific in 2013"*, The White House, 11 marca 2013, www.whitehouse.gov [dostęp: listopad 2013].
- Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, U.S. Department of Defense, styczeń 2012, www.defense.gov [dostęp: listopad 2013].

Książki i druki zwarte

- Fijałkowski Ł., *Regionalny wymiar bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej. Normy – instytucje – ład regionalny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010.
- Grabowski M., *Wiek Pacyfiku – polityka Stanów Zjednoczonych wobec regionu Azji i Pacyfiku po roku 1989*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- Haliżak E., *Wspólnota Pacyfiku a Wspólnota Wschodnioazjatycka*, „Żurawia Papers”, z. 8, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2006.
- Haliżak E., *Zmiana układu sił USA–Chiny a transformacja porządku międzynarodowego*, „Żurawia Papers”, z. 7, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.
- Kozłowski P., *Integracja regionalna w Azji Wschodniej*, praca doktorska, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012.
- Nakonieczna J., Zajączkowski J. (red.), *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.

Skulska B. (red.), *Biznes międzynarodowy w regionie Azji i Pacyfiku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2009.

Sokała P., *Wizja, polityka i siła w służbie wielkiej strategii Chin*, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 2010.

Artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych

Azizian R., *United States and the Asia-Pacific: Balancing Rhetoric and Action*, [w:] R. Azizian, A. Lukin (red.), *From APEC 2011 to APEC 2012: American and Russian Perspectives on Asia-Pacific Security and Cooperation*, Asia-Pacific Center for Security Studies Honolulu, Far Eastern Federal University Vladivostok, 2012.

Cheng J.Y.S., *China's Regional Strategy and Challenges in East Asia*, „China Perspectives”, nr 2, 2013.

Cossa R.A., Glosserman Brad, *Return to Asia: It's Not (All) About China*, „PacNet”, nr 7, 30 stycznia 2012.

de Swielande Tanguy S., *The Reassertion of the United States in the Asia-Pacific Region*, „Parameters”, nr 42(1), wiosna 2012.

Glosserman B., *A 'new type of great power relations'? Hardly*, „PacNet”, nr 40, 10 czerwca 2013.

Jarocki M., *Amerykański „pivot” ku Azji – rola US Navy*, „FAE Policy Paper”, nr 24/2013.

Juszczak A., *Strategiczne wytyczne w sprawie obronności USA*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 21 (I), 2012.

Kissinger H., *The Future of U.S.–Chinese Relations*, „Foreign Affairs”, t. 91, nr 2, marzec/kwiecień 2012.

Lord W., *A New Pacific Community: Ten Goals for American Policy*, „Foreign Policy Bulletin”, t. 3, nr 6, maj 1993.

Mearsheimer J.J., *The Gathering Storm: China's Challenge to US Power in Asia*, „The Chinese Journal of International Politics”, t. 3, 2010.

Morse E.S., *Pivot to Asia: Calculus and Consequences*, „The National Strategy Forum Review”, t. 21, nr 4, jesień 2012.

Nathan A.F., Scobell A., *How China Sees America*, „Foreign Affairs”, t. 91, nr 5, wrzesień/październik 2012.

Park J.-K., *The US Pivot to Asia and Asia's Pivot to the US*, „Asia Pacific Bulletin”, nr 173, 19 lipca 2012.

Rowiński J., *Chiny i zmieniający się układ sił w Azji na progu XXI wieku. Strategia regionalna ChRL w warunkach globalizacji*, [w:] J. Nakonieczna, J. Zajączkowski (red.), *Azja Wschodnia i Azja Południowa w stosunkach*

międzynarodowych, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.

Rowiński J., *Ewolucja polityki zagranicznej Chińskiej Republiki Ludowej (1949–2011)*, [w:] K. Gawlikowski, M. Ławacz (red.), *Wielkie przemiany w Chinach. Próba bilansu reform Deng Xiaopinga*, Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej, Warszawa 2012.

Storey I., *From Strength to Strength: Military Exercises Bolster Sino-Thai Relations*, „China Brief”, t. 12, nr 12, 22 czerwca 2012.

Swaine M.D., *Chinese Leadership and Elite Responses to the U.S. Pacific Pivot*, „China Leadership Monitor”, nr 38.

Tomaszewski J., *Traktatowi sojusznicy USA w regionie Azji i Pacyfiku*, „Bezpieczeństwo Międzynarodowe”, nr 1 (25), 2013.

Weitz R., *Obama's Asia Pivot and the Koreans*, „International Journal of Korean Studies”, t. XVII, nr 1.

Zhang Y., Tang S., *China's Regional Strategy*, [w:] D. Shambaugh (red.), *Power Shift. China and Asia's New Dynamics*, University of California Press, Berkeley 2005.

Raporty

Chanlett-Avery E., *Singapore: Background and U.S. Relations*, CRS Report for Congress, RS20490, 26 lipca 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

Cohen W.S., Greenberg M.R., *Developing and Enduring Strategy for ASEAN*, Center for Strategic and International Studies, styczeń 2012, csis.org [dostęp: listopad 2013].

Cordesman A.H., *US Defense Budget Cuts and the FY2014 Budget Submission*, Center for Strategic & International Studies, 29 kwietnia 2013, csis.org [dostęp: listopad 2013].

Cronin P.M. et al., *The Emerging Asia Power Web, The Rise of Bilateral Intra-Asian Security Ties*, Center for a New American Security, czerwiec 2013, www.cnas.org [dostęp: listopad 2013].

Kan S.A., *Guam: U.S. Defense Deployments*, CRS Report for Congress, RS22570, 27 września 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

Manyin M. et al., *Pivot to the Pacific? The Obama Administration's "Rebalancing" Toward Asia*, CRS Report for Congress, R42448, 28 marca 2012, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

Martin M.F., *U.S. Policy Towards Burma: Issues for the 113th Congress*, CRS Report for Congress, R43035, 12 marca 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].

- O'Rourke R., *China Naval Modernization: Implications for U.S. Navy Capabilities—Background and Issues for Congress*, CRS Report for Congress, RL33153, 5 września 2013, www.fas.org [dostęp: listopad 2013].
- Szczudlik-Tatar J., *China's Response to the United States' Asia-Pacific Strategy*, „PISM Policy Paper”, nr 41, październik 2012.
- Wu X., *China and the United States: Core Interests, Common Interests, and Partnership*, United States Institute of Peace, Special Report 277, czerwiec 2011, www.usip.org [dostęp: listopad 2013].

Oficjalne strony rządowe i organizacji międzynarodowych

Association of Southeast Asian Nations, www.asean.org

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, www.fmprc.gov.cn

Prime Minister's Office Singapore, www.pmo.gov.sg

The White House, www.whitehouse.gov

The World Bank, www.worldbank.org

U.S. Department of Defense, www.defense.gov

U.S. Department of State, www.state.gov

U.S. Army, www.army.mil

U.S. Navy, www.public.navy.mil

U.S. Treasury Department, www.treasury.gov

Pozostałe źródła

Anwar D.F., *An Indonesian Perspective on the U.S. Rebalancing Effort toward Asia*, The National Bureau of Asian Research, 26 lutego 2013, www.nbr.org [dostęp: listopad 2013].

Arthur G., *US Marine Deployment in Darwin – “Bordering on the Remarkable!”*, International Relations and Security Network, 28 listopada 2012, www.isn.ethz.ch [dostęp: listopad 2013].

Bell L., *Is America's Naval Supremacy Sinking?*, „Forbes”, 28 lipca 2013, www.forbes.com [dostęp: listopad 2013].

Bender B., *Chief of U.S. Pacific forces calls climate biggest worry*, „The Boston Globe”, 19 marca 2013, www.bostonglobe.com [dostęp: listopad 2013].

Blumenthal D. et al., *Securing US interests and values in the Asia-Pacific*, American Enterprise Institute, 4 czerwca 2013, www.aei.org [dostęp: listopad 2013].

Bumiller E., *Words and Deeds Show Focus of the American Military on Asia*, „The New York Times”, 10 listopada 2012, www.nytimes.com [dostęp: listopad 2013].

- Campbell K., Andrews B., *Explaining the US 'Pivot' to Asia*, Chatham House, sierpień 2013, s. 7, www.chathamhouse.org [dostęp: listopad 2013].
- Clinton H., *America's Pacific Century*, „Foreign Policy”, 10 listopada 2011, www.foreignpolicy.com [dostęp: listopad 2013].
- Cohen S., Ward R., *Asia Pivot: Obama's Ticket out of Middle East?*, „The Diplomat”, 21 sierpnia 2013, thediplomat.com [dostęp: listopad 2013].
- Dormandy X., *Prepared for Future Threats? US Defence Partnerships in the Asia-Pacific Region*, Chatham House, czerwiec 2012, s. 11, www.chathamhouse.org [dostęp: listopad 2013].
- Glaser B.S., *Pivot to Asia: Prepare for Unintended Consequences*, 2012 Global Forecast, Center for Strategic and International Studies, 11 kwietnia 2012, csis.org [dostęp: listopad 2013].
- Goto S., *U.S. shutdown costs longer-term relations with Asia*, „UPI”, 11 października 2013, www.upi.com [dostęp: listopad 2013].
- Hathaway R.M., *Completing the Asia Pivot*, „Policy Brief”, Wilson Center, listopad 2012, s. 2–3, www.wilsoncenter.org [dostęp: listopad 2013].
- Karl D.J., *The Pivot Under Pressure*, „The Diplomat”, 8 października 2013, thediplomat.com [dostęp: listopad 2013].
- Kawai M., *Clear benefits in stronger Asian regional institutions*, East Asia Forum, 26 października 2011, www.eastasiaforum.org [dostęp: listopad 2013].
- Mark C., *Politics of the 'closest friend': Abbot, Japa and the Asia-Pacific*, „The Conversation”, 11 października 2013, theconversation.com [dostęp: listopad 2013].
- McCornac D.C., *Vietnam's foreign policy tightrope*, East Asia Forum, 12 października 2013, www.eastasiaforum.org [dostęp: listopad 2013].
- Mendiolaza G., Hardjakusumah Cherika, *Aspects of Indonesia's Foreign, Defence and Trade Policies: Current Developments and Future Expectations*, Stratfor, 31 lipca 2013, www.stratfor.com [dostęp: listopad 2013].
- Panetta L., *The US Rebalance Towards the Asia-Pacific*, International Institute for Strategic Studies, 2 czerwca 2012, www.iiss.org [dostęp: listopad 2013].
- Philippines Backs Rearming of Japan*, „Financial Times”, 9 grudnia 2012, www.ft.com [dostęp: listopad 2013].
- Pincus W., *Gauging The Asia-Pacific Region's Defense Levels*, „Washington Post”, 29 listopada 2011, www.washingtonpost.com [dostęp: listopad 2013].
- Piotrowski M.A., Wiśniewski Bartosz, *Strategiczne wytyczne w zakresie obronności Stanów Zjednoczonych: założenia, kontekst, implikacje*, „Biuletyn PISM”, nr 8 (873), 26 stycznia 2012, www.pism.pl [dostęp: listopad 2013].

- Reynolds I., Shimodoi K., *Abe Shunned by China Gets Warmer Welcome Southeast Asia*, „Bloomberg”, 4 października 2013, www.bloomberg.com [dostęp: listopad 2013].
- Ryall J., *Japan key to diplomatic encirclement of China*, „Deutsche Welle”, 15 października 2013, www.dw.de [dostęp: listopad 2013].
- Sambii N., *Has Indonesia welcomed the US pivot?*, „The Strategist”, 28 czerwca 2013, www.aspistrategist.org.au [dostęp: listopad 2013].
- Sarek Ł., *Ile warte są chińskie obietnice?*, „Forbes”, 11 października 2013, www.forbes.pl [dostęp: listopad 2013].
- Siirila A., *U.S. Exports to Asia Surpass those to Europe for first time ever*, Asia Matters for America, 17 maja 2010, www.asiamattersforamerica.org [dostęp: listopad 2013].
- Singapore and the US: Security Partners, Not Allies*, International Institute for Strategic Studies, 27 sierpnia 2013, www.isn.ethz.ch [dostęp: listopad 2013].
- Smura T., Wiśniewski B., *Japońsko-amerykańska współpraca w dziedzinie bezpieczeństwa: test dla sojuszniczej wiarygodności USA?*, „Biuletyn PISM”, nr 47 (1023), 9 maja 2013, www.pism.pl [dostęp: listopad 2013].
- Steinhauer J., Fackler M., *U.S. and Japan Agree to Broaden Military Alliance*, „The New York Times”, 3 października 2013, www.nytimes.com [dostęp: listopad 2013].
- Tay S., Ho R., *If Republicans ran US-Asia Relations*, „The Nation”, 21 stycznia 2012, www.nationmultimedia.com [dostęp: listopad 2013].
- Thayer C.A., *The US-Vietnam Comprehensive Partnership: what's in a name?*, „The Strategist”, 31 lipca 2013, www.aspistrategist.org.au [dostęp: listopad 2013].
- Thomson M., *Trade partnership competition: TPP vs RCEP*, „The Strategist”, 16 kwietnia 2013, www.aspistrategist.org.au [dostęp: listopad 2013].
- Transatlantic Trends 2011*, German Marshall Fund, www.gmfus.org [dostęp: listopad 2013].
- Weitz R., *Pivot Out, Rebalance In*, „The Diplomat”, 3 maja 2012, thediplomat.com [dostęp: listopad 2013].
- Weitz R., *US Pivot Pitfalls and Prospects*, International Relations and Security Network, 22 listopada 2012, www.isn.ethz.ch [dostęp: listopad 2013].
- Wu J., Zhang C., *US 'must respect our regional interests'*, „China Daily”, 7 marca 2012, www.chinadaily.com.cn [dostęp: listopad 2013].

AMERYKAŃSKI ZWROT W KIERUNKU AZJI I PACYFIKU: PROBLEMY I WYZWANIA

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie głównych motywów, założeń i wymiarów realizowanej polityki zagranicznej USA w regionie Azji i Pacyfiku. W opinii autora amerykański zwrot w kierunku azjatycko-pacyficznym jest podyktowany w przeważającej mierze czynnikami gospodarczymi i służy utrzymaniu stosunkowo silnej pozycji USA w regionie w obliczu rosnącej mocarstwowości Chin. Dla zobrazowania charakteru amerykańskiego zaangażowania w regionie Azji i Pacyfiku skupiono się na trzech wymiarach analizowanego zagadnienia: militarnym, dyplomatycznym i gospodarczym. W pracy zwrócono również uwagę na ciągłość polityki zagranicznej USA w regionie i zastanowiono się, czy jest on jednoznacznie skazany na rywalizację amerykańsko-chińską.

AMERICAN TURN TOWARDS ASIA AND THE PACIFIC: PROBLEMS AND CHALLENGES

Summary

The article aims to outline main motives, assumptions and dimensions of the US foreign policy in the region of Asia and the Pacific. In the author's opinion, American turn towards Asia and the Pacific is mainly caused by economic factors and serves the maintenance of a relatively strong position of the USA in the region in the face of the growing power of China. In order to illustrate the character of American involvement in the region of Asia and the Pacific, the author focuses on three dimensions of the discussed issue: military, diplomatic and economic ones. He also emphasises the continuity of the US foreign policy in the region and wonders whether it is doomed to American-Chinese rivalry.

СМЕЩЕНИЕ АМЕРИКАНСКОЙ ПОЛИТИКИ В СТОРОНУ АЗИИ И ТИХОГО ОКЕАНА: ПРОБЛЕМЫ И ВЫЗОВЫ

Резюме

Целью настоящей статьи является ознакомление с главными мотивами, предположениями и параметрами реализуемой внешней политики США в Азиатском и Тихоокеанском регионах. По мнению автора, возврат США к Азиатско-Тихоокеанскому вектору в значительной степени продиктован экономическими факторами и служит удержанию относительно сильной позиции США в регионе в условиях роста империальной значимости Китая. Для освещения характера американского участия в регионе Азии и Тихого океана, внимание автора сосредоточено на трёх измерениях анализируемого вопроса: военном, дипломатическом и экономическом. В исследовании также подчёркивается преемственность внешней политики США в регионе; также имеют место рассуждения о том, однозначно ли он обречён на американско-китайское соперничество.